CHRISTIAN
CLOT
ALEX
NIKOLAVITCH
LIONEL
MARTY
CAPTAIN SIR RICHARD FRANCIS
BURTON
DE REIS NAAR MEKKA
EXPLORA
Glénat

CAPTAIN SIR RICHARD FRANCIS
BURTON
DE REIS NAAR MEKKA

Scenario: Christian Clot & Alex Nikolavitch
Tekeningen: Lionel Marty
Inkleuring: Hugo Poupelin
Omslag: Yann Tisseron

Algemeen concept : Christian Clot

EXPLORA

Glénat

* DE 'ROYAL SOCIETY OF LONDON FOR THE IMPROVEMENT OF KNOWLEDGE' ZET ZICH IN VOOR DE BEVORDERING VAN DE WETENSCHAPPEN.

O...
TOE, RICHARD, PLAAG DIE ARME MAN NIET.
IK BEDOEL... EH... AANGENAAM KENNIS TE MAKEN... KAPITEIN...
'REIS NAAR DE MORMONEN'... WAT EEN VREEMD BREVIER, EERWAARDE... HEBT U BELANGSTELLING VOOR POLYGAMIE?
DIT IS TROUWENS NIET DE ENIGE HEILIGE STAD DIE IK HEB BEZOCHT. ER WORDT BEWEERD DAT PELGRIMAGES EEN MAN VERANDEREN...
TOCH BEN IK OOK NA DIE REIZEN DOORGEGAAN MET HET SCHENDEN VAN ALLE TIEN GEBODEN, EN ZELFS NOG ENKELE ANDERE DIE MINDER BEKEND ZIJN.
EH... D... DANK U, KAPITEIN.
KIJK 'NS HOE HIJ PARADEERT! 'T IS OBSCEEN.
ALSJEBLIEFT, LAURENCE, GEEN SCHANDAAL. IK WIST NIET DAT HIJ NAAR DEZE PARTY KWAM...
WAT EEN PECH DAT JE JE VOOR JE REIS NAAR DE BRONNEN VAN DE NIJL MOEST INLATEN MET DIE IERSE SCHREEUWLELIJK, JOHN...
WEDDEN DAT DIE HOERENLOPER WEER DE DRAAK MET JE STEEKT!
IK WIL BEST TOEGEVEN DAT TANGANYIKA NIET DE BRON IS, MAAR DE METINGEN VAN SPEKE DEUGEN NIET.

DIE ARME KEREL HEEFT GEDREIGD GEEN SPAAN VAN ME HEEL TE LATEN OP DE CONFERENTIE, DAARBIJ GESTEUND DOOR ZIJN VRIENDEN VAN DE PERS, DIE KWASTEN MET WIE HIJ ZICH AFGEEFT.
ZE BEWEREN DAT U HEM BELASTERD HEBT...
ALS JE IEMAND BELASTERT, VERKONDIG JE LEUGENS. ALLES WAT IK OVER JOHN SPEKE ZEI, IS WAAR. HIJ HAD BELOOFD OP ME TE WACHTEN VOORDAT HIJ ONZE RESULTATEN BEKEND ZOU MAKEN. EN ZODRA HIJ TERUG WAS, KON HIJ NIET WACHTEN OM ZIJN MINIEME AANDEEL IN ONZE ROEM OP TE EISEN EN ONBEWEZEN IDEEËN TE VERSPREIDEN.
ZIJN METINGEN WAREN NIET GEVERIFIEERD EN ONGETWIJFELD ONJUIST, WANT VAN LANDMEETKUNDE HEEFT HIJ GEEN KAAS GEGETEN. EN BOVENDIEN BEWEERDE HIJ DAT HIJ DE ORGANISATOR VAN DE EXPEDITIE WAS. NEE, EERWAARDE, ALS IK SPEKE EEN AMATEUR EN EEN LEUGENAAR NOEM, IS DAT GEEN LASTER, MAAR SLECHTS DE VASTSTELLING VAN EEN BETREURENSWAARDIG FEIT.
IK VIND HET OPRECHT JAMMER DAT DIE TOCH ZEER GETALENTEERDE MAN ZO VER IS AFGEGLEDEN. DIE PENNENLIKKERS VAN DE PERS, DIE ALTIJD OP SCHANDALEN UIT ZIJN, ZITTEN DAAR WELISWAAR VOOR EEN GROOT DEEL ACHTER, MAAR SPEKE IS TE VER GEGAAN. MORGEN ZULLEN WE OP HET CONGRES ZIEN WIE GELIJK HEEFT WAT BETREFT DE NIJL. EN HIJ ZAL HET NIET ZIJN!
HEE, JOHN, WAT...
LAAT ME MET RUST. IK MOET... IK WIL... HIJ IS ALTIJD JALOERS GEWEEST OP MIJN SUCCES. DAT IS HET... JALOERS. IK WEET DAT IK GELIJK HEB, MAAR HIJ... HIJ...
3
KOMAAN, JOHN, LAAT JE NIET ZO MEESLEPEN. ONTZIE HEM NIET EN GEEF HEM MORGEN TIJDENS HET DEBAT VAN DE ROYAL GEOGRAPHICAL SOCIETY EEN SCHOP VOOR ZIJN KONT...
DE CONFRONTATIE ZAL PIJNLIJK VOOR HEM ZIJN... EN IK VERZEKER JE DAT HET EEN MOOI ARTIKEL ZAL OPLEVEREN...

BATH, 16 SEPTEMBER 1864. HET JAARLIJKSE CONGRES VAN DE ROYAL SOCIETY.
WE KUNNEN TOCH WAREMPEL NIET VEEL LANGER WACHTEN.
IS HIJ MISSCHIEN BANG GEWORDEN? NA ALLES WAT ER GEZEGD IS...
SPEKE HEEFT VEEL GEBREKEN, MAAR HIJ IS NOOIT EEN LAFAARD GEWEEST. EEN STOMMELING MISSCHIEN, MAAR ZEKER GEEN LAFAARD.
KAPITEIN BURTON? IK VREES DAT WE ZONDER HEM MOETEN BEGINNEN.
DAMES EN HEREN, WAARDE COLLEGA'S... TIJDENS DIT CONGRES ZULLEN WE DE POLEMIEK BESLECHTEN DIE TUSSEN DE HEREN BURTON EN SPEKE IS ONTSTAAN NA HUN EXPEDITIE NAAR CENTRAAL-AFRIKA. WE ZULLEN VOOR EENS EN ALTIJD VASTSTELLEN WAAR DE BRONNEN VAN DE NIJL ZICH PRECIES BEVINDEN.
IN AFWACHTING VAN DE KOMST VAN KAPITEIN SPEKE ZAL IK KAPITEIN BURTON VRAGEN ZIJN KIJK OP DE ZAAK UITEEN TE ZETTEN, VOOR ZOVER HIJ DAAR BEHOEFTE AAN HEEFT.
DANK U, MENEER DE VOORZITTER. HET SPIJT MIJ ZEER DAT KAPITEIN SPEKE NOG NIET AANWEZIG IS.
MAAR IK ZAL PROBEREN DE FEITEN ZO OBJECTIEF MOGELIJK WEER TE GEVEN.
TIJDENS ONZE EERSTE VERKENNING VAN HET GEBIED VAN DE AFRIKAANSE MEREN, VERLOREN WE EEN GROOT DEEL VAN ONS MATERIEEL. WE MOESTEN ONS BEHELPEN MET GEÏMPROVISEERDE INSTRUMENTEN OM DE GEOGRAFISCHE POSITIE EN DE HOOGTE VAN HET TANGANYIKA- EN NYANZAMEER TE BEPALEN.
HET VICTORIAMEER, KAPITEIN. AAN DIE NAAM GEEFT DE ROYAL SOCIETY DE VOORKEUR — NIET HET NYANZAMEER — EN ZO ZULLEN WE HET TIJDENS DEZE DEBATTEN STEEDS NOEMEN.

JA, GOED. DE VRAAG DIE ONS BEZIGHOUDT, IS DE VOLGENDE: WELKE VAN DE GROTE MEREN VORMT HET RESERVOIR VAN DE NIJL? KAPITEIN SPEKE EN IKZELF HEBBEN DAAROVER OP ZIJN ZACHTST GEZEGD AFWIJKENDE MENINGEN, DIE VERBAND HOUDEN MET DE KWALITEIT VAN ZIJN HOOGTEMETINGEN.
MAAR HIJ KOMT DAT ZELF NOG WEL...
HIJ KOMT NIET!
NEE, BURTON! JOHN SPEKE KOMT NIET! HET DEBAT GAAT NIET DOOR!
JOHN IS GISTERAVOND OMGEKOMEN TERWIJL HIJ AAN HET JAGEN WAS! EN DAT KOMT U MOOI UIT!
JOHN... DOOD!! MAAR...
EEN JACHTONGELUK? DAT IS BELACHELIJK! JOHN IS EEN VAN DE BESTE SCHUTTERS VAN HET LAND!
WIE HEEFT HET OVER EEN ONGELUK? IEDEREEN WEET INDERDAAD DAT ZO'N ONGELUK HEM NOOIT ZOU OVERKOMEN.
WAT INSINUEERT U, OLIPHANT? HET VERZINNEN VAN SENSATIONELE VERHALEN IS BLIJKBAAR EEN TWEEDE NATUUR VOOR U GEWORDEN...
5
HEREN, ALSTUBLIEFT... BEWAAR UW KALMTE!

IEDEREEN WIST DAT HIJ U TIJDENS DIT DEBAT TOT DE GROND ZOU AFBREKEN. ZIJN DOOD KOMT U GOED UIT!
MIJ AFBREKEN? WAS HIJ DAARTOE IN STAAT? IN HET GEZELSCHAP VAN CLOWNS ZOALS U, KON HIJ MISSCHIEN VOOR EEN GEOGRAAF DOORGAAN... MAAR TEGENOVER WETENSCHAPPERS DIE ZIJN METINGEN KONDEN BEOORDELEN...
WANT U BENT DE MAATSTAF OP DAT GEBIED? JOHN SPEKE HEEFT DE BRONNEN VAN DE NIJL GEVONDEN! EN WAT HEBT U ANDERS GEDAAN DAN HEM TE VOLGEN?
DOE NIET ZO STOM! JOHN HEEFT SLECHTS DEELGENOMEN AAN ÉÉN EXPEDITIE, EN ZIJN ENIGE ONTDEKKING IS TOT OP HEDEN NIET BEWEZEN... TERWIJL IEDEREEN HIER WEET WAAR IK OVERAL GEWEEST BEN, WAT IK HEB GEDAAN, BESCHREVEN, GEMETEN EN IN KAART GEBRACHT TIJDENS MIJN VELE EXPEDITIES.
HET VERKENNEN VAN SALT LAKE CITY EN DE BORDELEN IN SINDH... DAT ZIJN GEEN GROOTSE WAPENFEITEN!
EN HETZELFDE GELDT VOOR PLEKKEN ALS HET VOOR WESTERLINGEN VERBODEN ARABIË... MENEER BURTON KAN VERTELLEN WAT HIJ WIL, NIEMAND ZAL HET GAAN CONTROLEREN!
ZO IS HET TOCH, BURTON? U HEBT ALTIJD BENADRUKT DAT EEN ENGELSMAN DIE DAT AVONTUUR ZOU WAGEN, ZIJN LEVEN OP HET SPEL ZET!
EEN UITSTEKENDE MANIER OM UW SPOREN UIT TE WISSEN, NIETWAAR? OP ONTDEKKINGSREIS GAAN IN EEN GEBIED WAAR NIEMAND U KAN VOLGEN OM UW BEWERINGEN TE CONTROLEREN, DAT IS MAKKELIJK...
DE VERDIENSTE VAN EEN ONT-DEKKINGSREI-ZIGER IS TOCH JUIST DAT HIJ NAAR PLEKKEN GAAT WAAR NIEMAND GEWEEST IS!
EEN ONTDEKKINGSREIZIGER? EERDER EEN POTSENMAKER! U HEBT ZELF UITGELEGD DAT U ALLERLEI VERMOMMINGEN EN VALSE NAMEN GEBRUIKTE OM UW WARE BEDOELINGEN TE VERBERGEN. U HEBT UW SPOREN UITGEWIST. EN DAN BEN IK DE CLOWN?
U BENT EEN FANTAST, DIE GEWEND IS OM LEUGENS TE VERZINNEN! EN U VERWIJT SPEKE DAT HIJ U ONTMASKERD HEEFT. UW EXPEDITIES ZIJN GEBAKKEN LUCHT.
KAPITEIN BURTON, ALSTUBLIEFT...
RICHARD... NIET DOEN... HIJ IS HET NIET WAARD!
6

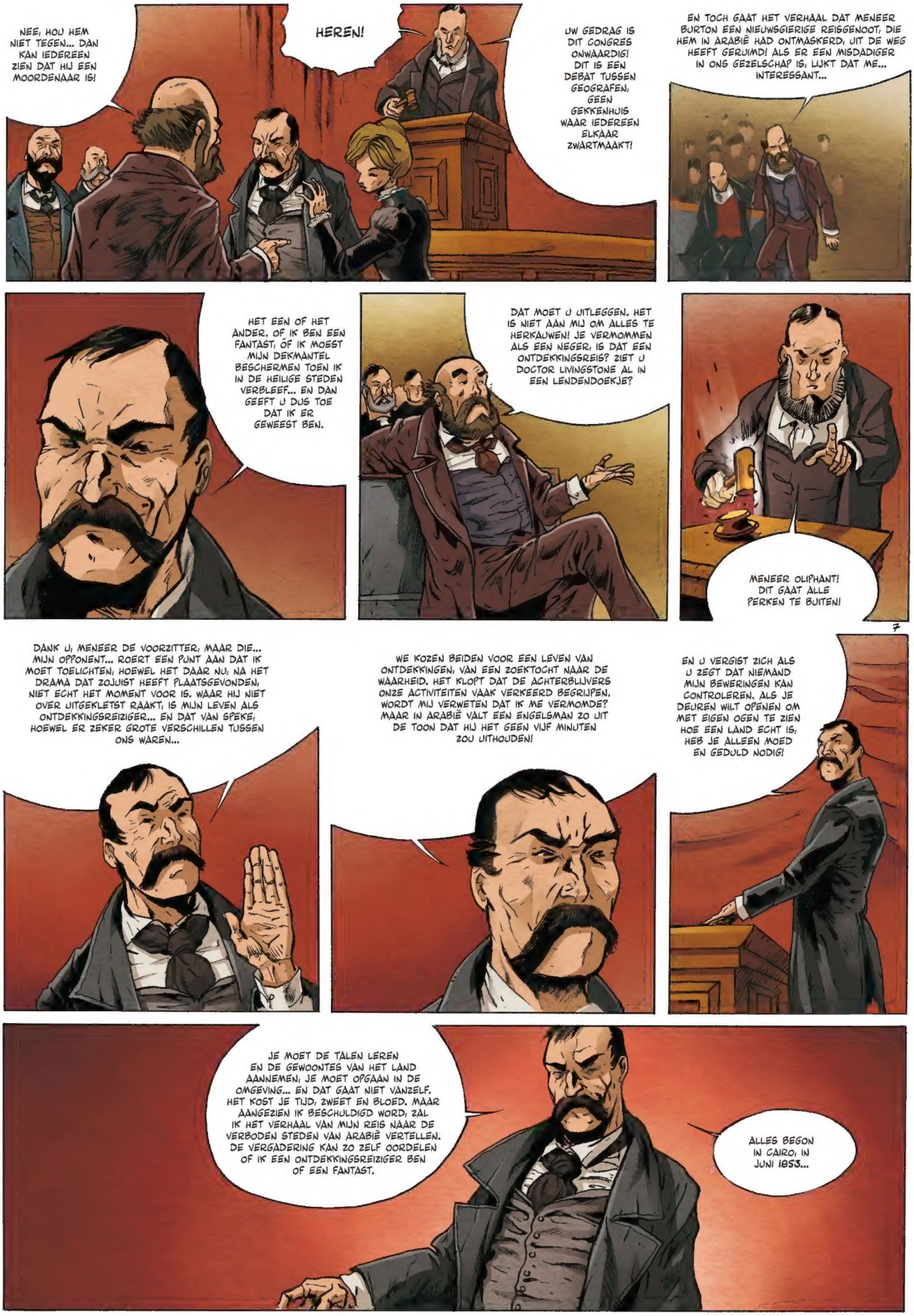
NEE, HOU HEM NIET TEGEN... DAN KAN IEDEREEN ZIEN DAT HIJ EEN MOORDENAAR IS!
HEREN!
UW GEDRAG IS DIT CONGRES ONWAARDIG! DIT IS EEN DEBAT TUSSEN GEOGRAFEN, GEEN GEKKENHUIS WAAR IEDEREEN ELKAAR ZWARTMAAKT!
EN TOCH GAAT HET VERHAAL DAT MENEER BURTON EEN NIEUWSGIERIGE REISGENOOT, DIE HEM IN ARABIË HAD ONTMASKERD, UIT DE WEG HEEFT GERUIMD! ALS ER EEN MISDADIGER IN ONS GEZELSCHAP IS, LIJKT DAT ME... INTERESSANT...
HET EEN OF HET ANDER. OF IK BEN EEN FANTAST, OF IK MOEST MIJN DEKMANTEL BESCHERMEN TOEN IK IN DE HEILIGE STEDEN VERBLEEF... EN DAN GEEFT U DUS TOE DAT IK ER GEWEEST BEN.
DAT MOET U UITLEGGEN. HET IS NIET AAN MIJ OM ALLES TE HERKAUWEN! JE VERMOMMEN ALS EEN NEGER, IS DAT EEN ONTDEKKINGSREIS? ZIET U DOCTOR LIVINGSTONE AL IN EEN LENDENDOEKJE?
MENEER OLIPHANT! DIT GAAT ALLE PERKEN TE BUITEN!
DANK U, MENEER DE VOORZITTER, MAAR DIE... MIJN OPPONENT... ROERT EEN PUNT AAN DAT IK MOET TOELICHTEN, HOEWEL HET DAAR NU, NA HET DRAMA DAT ZOJUIST HEEFT PLAATSGEVONDEN, NIET ECHT HET MOMENT VOOR IS. WAAR HIJ NIET OVER UITGEKLETST RAAKT, IS MIJN LEVEN ALS ONTDEKKINGSREIZIGER... EN DAT VAN SPEKE, HOEWEL ER ZEKER GROTE VERSCHILLEN TUSSEN ONS WAREN...
WE KOZEN BEIDEN VOOR EEN LEVEN VAN ONTDEKKINGEN, VAN EEN ZOEKTOCHT NAAR DE WAARHEID. HET KLOPT DAT DE ACHTERBLIJVERS ONZE ACTIVITEITEN VAAK VERKEERD BEGRIJPEN. WORDT MIJ VERWETEN DAT IK ME VERMOMDE? MAAR IN ARABIË VALT EEN ENGELSMAN ZO UIT DE TOON DAT HIJ HET GEEN VIJF MINUTEN ZOU UITHOUDEN!
EN U VERGIST ZICH ALS U ZEGT DAT NIEMAND MIJN BEWERINGEN KAN CONTROLEREN. ALS JE DEUREN WILT OPENEN OM MET EIGEN OGEN TE ZIEN HOE EEN LAND ECHT IS, HEB JE ALLEEN MOED EN GEDULD NODIG!
JE MOET DE TALEN LEREN EN DE GEWOONTES VAN HET LAND AANNEMEN, JE MOET OPGAAN IN DE OMGEVING... EN DAT GAAT NIET VANZELF. HET KOST JE TIJD, ZWEET EN BLOED. MAAR AANGEZIEN IK BESCHULDIGD WORD, ZAL IK HET VERHAAL VAN MIJN REIS NAAR DE VERBODEN STEDEN VAN ARABIË VERTELLEN. DE VERGADERING KAN ZO ZELF OORDELEN OF IK EEN ONTDEKKINGSREIZIGER BEN OF EEN FANTAST.
ALLES BEGON IN CAIRO, IN JUNI 1853...

U BENT OPEENS HEEL LICHT, DE BODEM IS VERDWENEN...
...EN U VOELT UW BUIK NIET MEER...
...AL DE PIJN ZAL VERDWIJNEN.
DE ONZICHTBARE KRACHTEN DIE HEM BEZETTEN, VINDEN GEEN PLEK MEER OM ZICH TE VERSCHUILEN...
U BENT ERVAN BEVRIJD!
8
...U WORDT NU WAKKER EN U ZULT GEEN PIJN MEER HEBBEN.
SNAP
ONGELOOFLIJK!
ALLAH IS GROOT EN U BENT ZIJN BOODSCHAPPER. DE PIJN IS HELEMAAL WEG!
HYPNOSE IS EEN MACHTIG INSTRUMENT, PRINS. MAAR VERGEET NIET DEZE POEDERS IN TE NEMEN DIE UIT INDIA KOMEN. ZIJ ZULLEN ERVOOR ZORGEN DAT DE ZIEKTE NIET TERUGKEERT.

UW BEHANDELINGEN ZIJN VREEMD, MAAR UITERST EFFECTIEF. DIT IS DE TWEEDE KEER DAT U ME REDT! DE SLAVEN DIE U VAN HET SNURKEN HEBT AFGEHOLPEN, HEBBEN ME OP DE MARKT HET DUBBELE OPGELEVERD: ELK 1200 PIASTER. EEN KLEIN MIRAKEL!
HARTELIJK DANK VOOR UW LOF, PRINS.
MIJN KENNIS UIT INDIA EN ANDERE STREKEN WAAR IK HEB GEREISD, HEB IK GECOMBINEERD MET UW EEUWENOUDE TRADITIES.
HET IS INDERDAAD EEN GROOT WONDER! WANNEER EEN NIEUWE ARTS ZICH IN DE STAD VESTIGT, IS HET WANTROUWEN GROOT. DANKZIJ DE ZIEKTE VAN MIJN SLAVEN HEB IK U ONTMOET. EEN WELDAAD VAN ALLAH!
EN VOORTAAN VERTROUW IK ME ALLEEN NOG AAN U TOE. U MOET ZO SNEL MOGELIJK MIJN VIERDE ECHTGENOTE GENEZEN VAN HAAR VRESELIJKE BUIKPIJN.
HET IS EEN GROTE EER, PRINS. EN IK ZAL MIJN BEST DOEN OM DIE NIET TE BESCHAMEN, INCH'ALLAH.
IK BENOEM U TOT OFFICIËLE ARTS VAN PRINS ALI BEN ARFA. DE ENIGE TITEL DIE TOEGANG GEEFT TOT MIJN BESCHEIDEN HAREM. MAAK ALSTUBLIEFT VOORT.

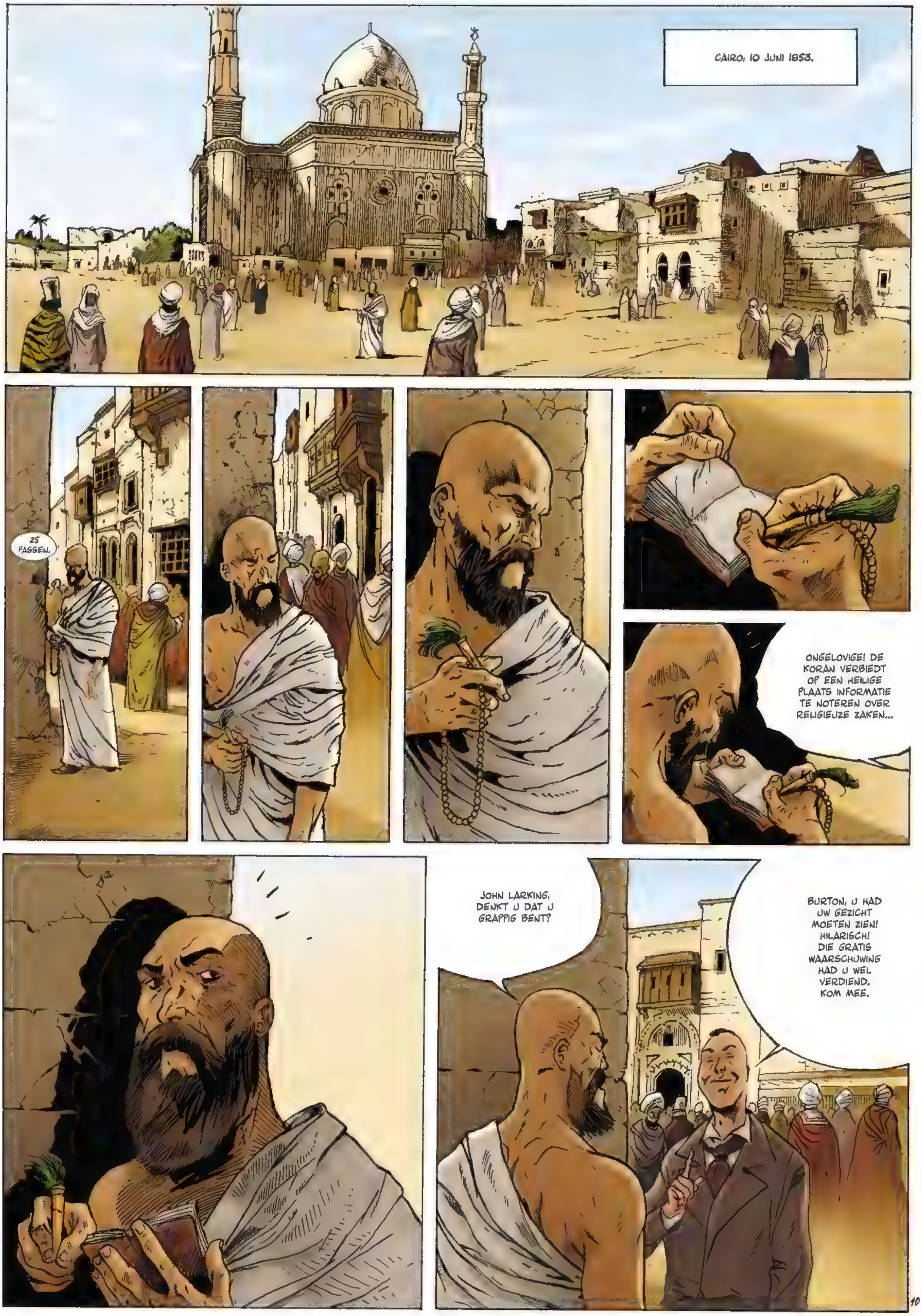
CAIRO, 10 JUNI 1853.
25 PASSEN.
ONGELOVIGE! DE KORAN VERBIEDT OP EEN HEILIGE PLAATS INFORMATIE TE NOTEREN OVER RELIGIEUZE ZAKEN...
JOHN LARKING, DENKT U DAT U GRAPPIG BENT?
BURTON, U HAD UW GEZICHT MOETEN ZIEN! HILARISCH! DIE GRATIS WAARSCHUWING HAD U WEL VERDIEND. KOM MEE.
10

WEET U DAT ALS U BETRAPT WAS DOOR EEN GEESTELIJKE, DE STRAF EEN STUK ZWAARDER ZOU ZIJN GEWEEST DAN EEN ONSCHULDIG GRAPJE?
VOLGENS MIJ BEN IK DISCREET GENOEG. U HERKENDE ME ALLEEN OMDAT U MIJN TECHNIEK KENT. MAAR MIJN VERMOMMING WERKT.
NA DRIE MAANDEN IN ALEXANDRIË EN CAIRO VOEL IK ME OP MIJN GEMAK. IK HEB MIJN ROL GEPERFECTIONEERD: IK BEN EEN PASHTUN UIT AFGHANISTAN, GEBOREN IN HINDOESTAN, MAAR OPGEGROEID IN RANGOON. IK HEB VEEL GEREISD, EN ALS HET ZO UITKOMT, BEN IK DERWISJ EN ARTS-MAGIËR!
WAT INGEWIKKELD! JE ZOU ERVAN IN DE WAR RAKEN.
DAT IS OOK DE BEDOELING. HOE GOED IK OOK PERZISCH, ARABISCH EN HINDOESTAANS SPREEK, IK MAAK ALTIJD WEL EEN FOUTJE. MET DEZE IDENTITEIT KAN IK DAT RECHTVAARDIGEN.
ZELFS PRINS ALI BEN ARFA IS ERIN GELOPEN. HIJ HEEFT ME TOT OFFICIËLE ARTS VAN ZIJN HAREM BENOEMD.
EN DAT HEBT U NATUURLIJK GEWEIGERD?
GEWEIGERD? DIT IS EEN UNIEKE KANS! ONGEHOORD! ZO KRIJG IK TOEGANG TOT HET SERAIL! DE STRENGST BEVEILIGDE PLEK VAN DE STAD...
...WAAR U NIET LEVEND UITKOMT ALS U EEN MISSTAP MAAKT IN HET GEZELSCHAP VAN DE VROUWEN. KOMAAN, BURTON, LAAT UW HOOFD NIET OP HOL BRENGEN. UW OORSPRONKELIJKE PLAN IS AL GEVAARLIJK GENOEG.
ER IS GEEN BETERE MANIER OM MIJN DEKMANTEL TE TESTEN... EN VERDER BEGIN IK ME HIER TE VERVELEN.
O, MAAR NIETS HOUDT U NOG TEGEN. IK HEB EINDELIJK EEN PASPOORT VOOR U BEMACHTIGD.
IK BEGON DE MOED AL OP TE GEVEN. BEDANKT, LARKING.
VOOR DE BRIT RICHARD BURTON HAD IK HET IN TWEE UUR KUNNEN REGELEN. MAAR VOOR ABDULLAH DE PASHTUN LAG HET ANDERS! EN BOVENDIEN HOORDE ER NOG EEN WAPENVERGUNNING BIJ!
EN HOE ZOU DE BRIT BURTON EEN REIS NAAR HET HART VAN ARABIË KUNNEN MAKEN? EÉN VERGISSING ONDERWEG EN DE NIET-MOSLIM OVERLEEFT HET NIET!
ZEKER WETEN. KOM, LAAT ME UW REISPLAN ZIEN.
11

IS DIT DE KAART DIE U VAN DE ZWITSER JONATHAN BURCKHARDT KREEG?
KLOPT. KORT VOOR ZIJN DOOD HAD HIJ IN 1814 DRIE MAANDEN IN MEKKA DOORGEBRACHT. OOK HIJ WAS ALS MOSLIM VERKLEED. HIJ WAS ONGETWIJFELD DE EERSTE NIET-MOSLIM DIE DE HEILIGE STAD BETRAD.
EEN MOOIE PRESTATIE, DAT ZEKER, MAAR HIJ KON GEEN GEOGRAFISCHE POSITIES BEPALEN OF DINGEN IN KAART BRENGEN... EN DAT BEN IK WEL VAN PLAN.
O, U KUNT VRIJUIT PRATEN. NUR IS BETROUWBAAR EN KENT NIEMAND.
IK DOE NET ALSOF IK MET DE BOOT NAAR DJEDDA GA OM RECHTSTREEKS NAAR MEKKA TE REIZEN. IN WERKELIJKHEID BEN IK VAN PLAN IN YAMBU AAN WAL TE GAAN EN DE WEG NAAR MEDINA TE NEMEN.
EEN ARABISCH SPREEKWOORD ZEGT: "VERBERG JE PLANNEN, JE SCHATTEN EN JE ROUTE."
JA. VAN DAARUIT WIL IK ME BIJ DE HADJ NAAR MEKKA VOEGEN. MAAR EERST ZAL IK DE ARABISCHE WOESTIJN VAN OOST NAAR WEST OVERSTEKEN.
DAT HEEFT NOG NOOIT IEMAND GEDAAN. EN IK BEN OOK VASTBESLOTEN DE EXACTE COÖRDINATEN VAN DE HEILIGE STEDEN MEDINA EN MEKKA OP TE TEKENEN, WANT HUN LIGGING IS NOG STEEDS EEN RAADSEL.
EEN PRACHTIG PLAN. MAAR, ZOALS U AL BENADRUKTE, ZEER GEVAARLIJK. ÉÉN MISSTAP EN HET IS AFGELOPEN MET U.
HET KOMT OP HET KLEINSTE DETAIL AAN. ALLES KAN WORDEN GECONTROLEERD. ZOWEL ONDERWEG ALS IN DE HAREM WAAR U PER SE HEEN WILT GAAN. HEBT U ECHT AAN ALLES GEDACHT?
HELAAS WEL... IK MOET NOG EEN BELANGRIJK DETAIL REGELEN.

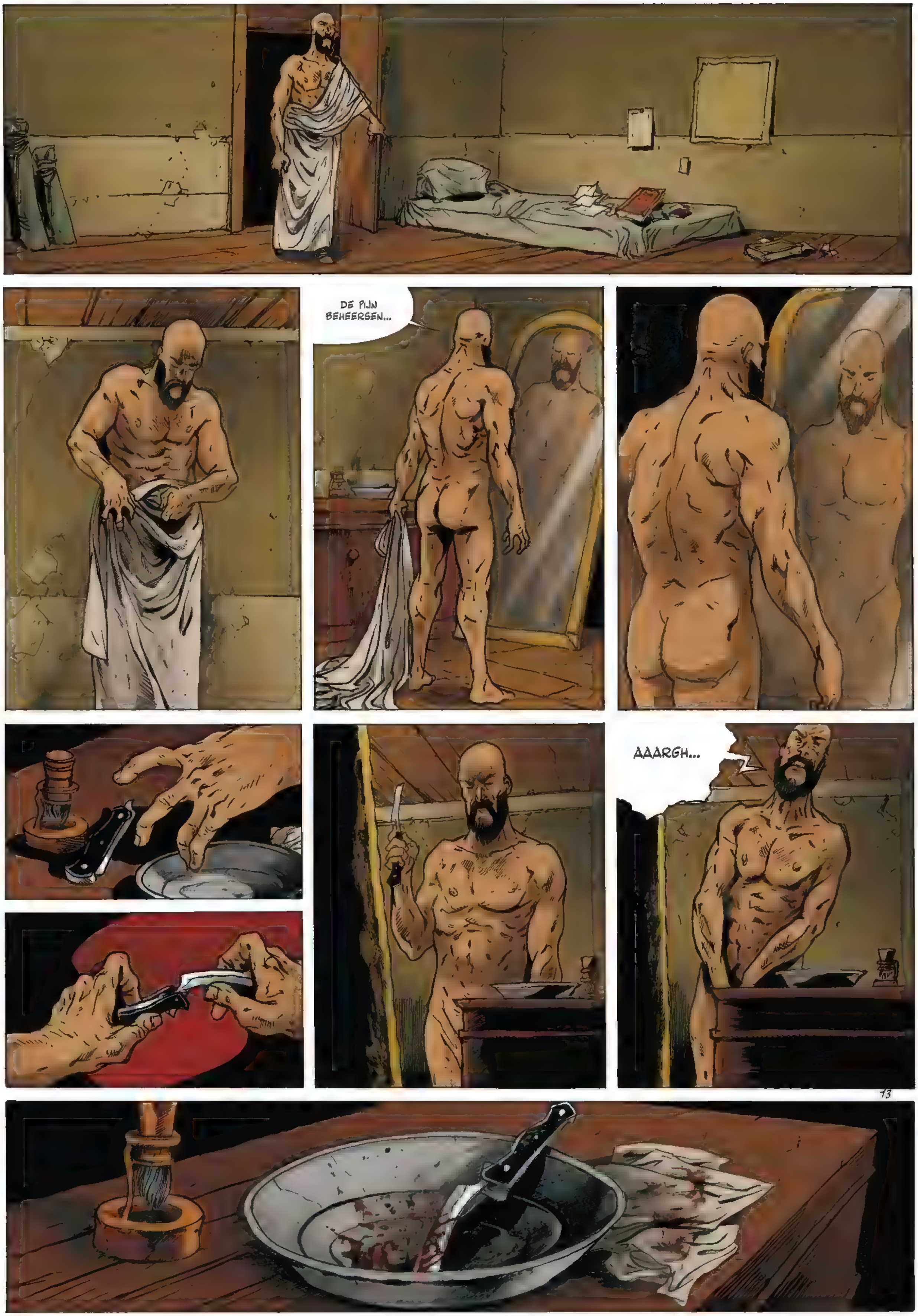
DE PIJN BEHEERSEN...
AAARGH...
13

ONZE MEESTER KOMT ERAAN.
ALLAH ZIJ DUIZENDMAAL GEPREZEN! DAAR BENT U EINDELIJK, DOKTER. IK STUUR NU AL DRIE WEKEN VERGEEFS EEN DIENAAR OM U TE HALEN.
IK BEN ZELF ZIEK GEWEEST, PRINS. EN IK WILDE NIET VOOR U VERSCHIJNEN VOORDAT IK VOLLEDIG HERSTELD WAS.
DAT WERD MIJ GEZEGD. LATEN WE DAN GEEN TIJD VERLIEZEN. JARFA ZAL U NAAR HET SERAIL BRENGEN. MIJN VIERDE ECHTGENOTE IS ERNSTIG ZIEK. DOE WAT U MOET DOEN, EN SNEL!
IK HEB DE ZIEKE AL GEÏSOLEERD IN EEN ALKOOF EN DE VROUWEN ZIJN GESLUIERD. ZE STELLEN HET NIET OP PRIJS DAT EEN ANDERE MAN DAN DE PRINS ER BINNENKOMT.
14
GEBEURT DAT VAAK?
BIJNA NOOIT. DE LAATSTE WAS UW VOORGANGER.
WAAR IS HIJ?
DE VIERDE ECHTGENOTE IS DE FAVORIETE VAN DE PRINS, EN DOOR HAAR ZIEKTE KAN HIJ NU AL WEKEN GEEN TIJD MET HAAR KAN DOORBRENGEN. UW COLLEGA HEEFT NIETS BEREIKT.
DAAROM LIET DE PRINS HEM TERECHT-STELLEN!

* BURTON ZAL VAN 1885 TOT 1888 DE EERSTE VOLLEDIGE ENGELSE VERTALING VAN DE TEKSTEN VAN 'DUIZEND-EN-EEN-NACHT' VERZORGEN, IN 16 DELEN.

DE MAGIE VAN DE ENE WERKT IN OP HET ANDERE. WE MOGEN NIETS VERONACHTZAMEN. BESCHRIJF ALSTUBLIEFT ZO GOED MOGELIJK UW PIJN.
VRESELIJKE PIJNSCHEUTEN IN MIJN BORST EN MIJN BUIK. IK ADEM MOEILIJK. OVERMATIG ZWETEN, RUGPIJN...
HMMM, JUIST, ER IS VEEL TE DOEN... IK HEB RUST NODIG EN MIJN BEHANDELING MAG NIET BEKEKEN WORDEN. WILT U ONS ALSTUBLIEFT ALLEEN LATEN?
DAT IS ONMOGELIJK, IK...
WILT U DAT DEZE VROUW GENEEST, OF WILT U TEGEN UW MEESTER ZEGGEN DAT ZE AAN DE ZIEKTE IS BEZWEKEN? WANT VOLGENS MIJ IS ZE ER ERNSTIG AAN TOE!
DOE HET DAN SNEL, DOKTER... IK RAAD U AAN SUCCESVOL TE ZIJN.
BUIG ALSTUBLIEFT EEN BEETJE VOOROVER. HEBT U NOG ANDERE SYMPTOMEN?
ER ZIJN PIJNEN DIE IK NIET KAN BESCHRIJVEN... AAN EEN MAN.
IK BEN ARTS, EN IK BEN VAST VAN PLAN U TE GENEZEN.
U BENT VAST VAN PLAN TE VOORKOMEN DAT MIJN MAN U LAAT ONTHOOFDEN!
VOOR UW ZIEKTE ZIJN DE NIEUWSTE MEDICIJNEN NODIG. IK HEB AL ENIGE VERMOEDENS, MAAR IK WIL ZE BEVESTIGEN...
DAARVOOR MOET IK UW BUIK EN UW BORST ONDERZOEKEN. NAAKT...

DAT KUNT U. MAAR DAN MOET IK OOK VERTELLEN DAT U PIJN SIMULEERT OM TE VOORKOMEN DAT DE PRINS U BESPRINGT.
WIE BENT U? EEN MOSLIMARTS ZOU ME NOOIT ZOIETS DURVEN TE VRAGEN.
IK KAN U NU METEEN TER DOOD LATEN BRENGEN.
U BENT TE SCHERPZINNIG, 'DOKTER'. DAT WORDT UW ONDERGANG.
KRAK
HET... HET SPIJT ME. IK MOET GAAN. NEEM DE TWEE POEDERS IN, DIE IK VOOR U ZAL GEVEN. DAN ZAL HET BETER MET U GAAN.
VAARWEL DAN. IK ZAL ZEGGEN DAT IK GENEZEN BEN. HET ZOU ZONDE ZIJN VAN UW HOOFD...
17

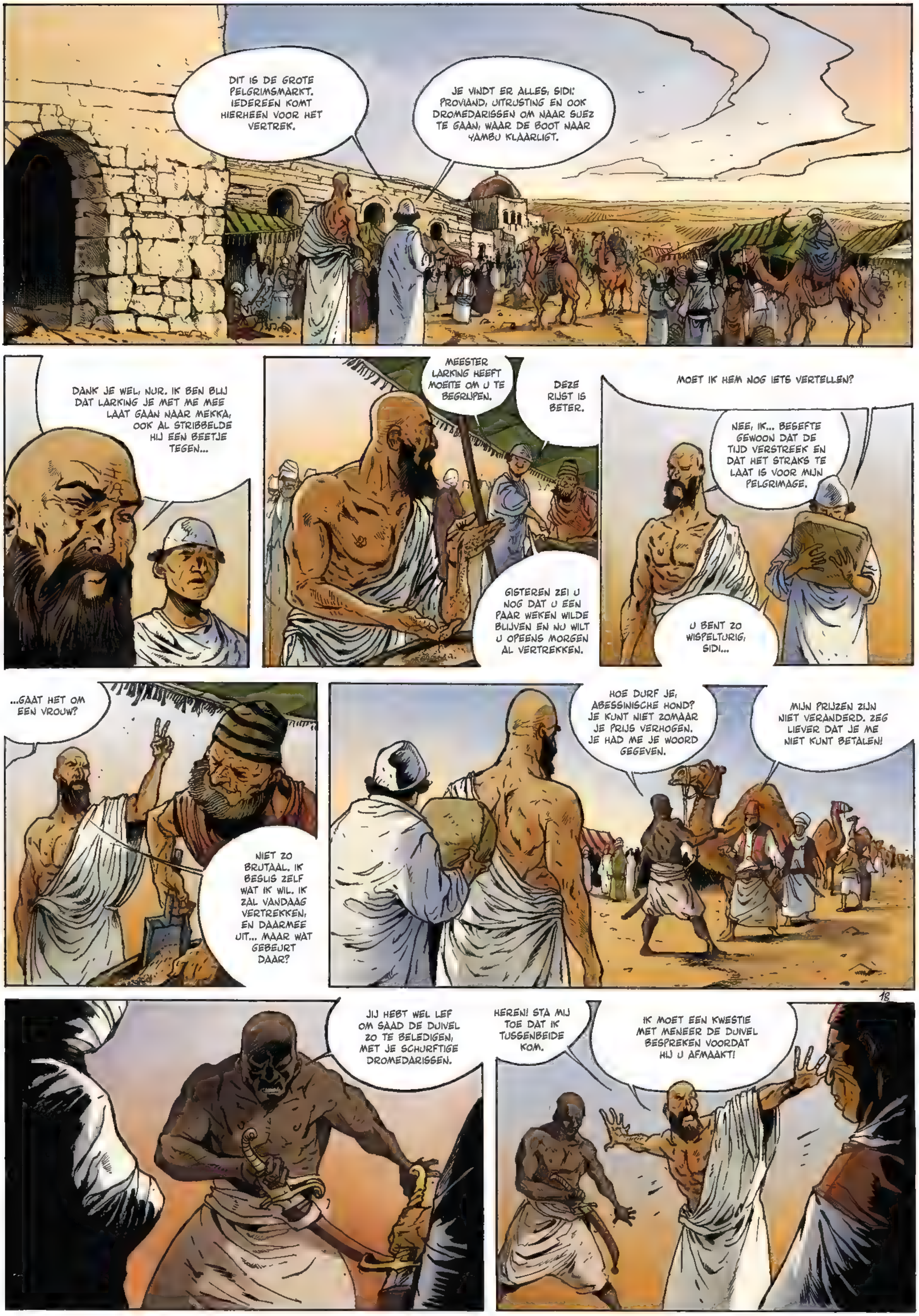
DIT IS DE GROTE PELGRIMSMARKT. IEDEREEN KOMT HIERHEEN VOOR HET VERTREK.
JE VINDT ER ALLES, SIDI: PROVIAND, UITRUSTING EN OOK DROMEDARISSEN OM NAAR SUEZ TE GAAN, WAAR DE BOOT NAAR YAMBU KLAARLIGT.
DANK JE WEL, NUR. IK BEN BLIJ DAT LARKING JE MET ME MEE LAAT GAAN NAAR MEKKA, OOK AL STRIBBELDE HIJ EEN BEETJE TEGEN...
MEESTER LARKING HEEFT MOEITE OM U TE BEGRIJPEN.
DEZE RIJST IS BETER.
GISTEREN ZEI U NOG DAT U EEN PAAR WEKEN WILDE BLIJVEN EN NU WILT U OPEENS MORGEN AL VERTREKKEN.
MOET IK HEM NOG IETS VERTELLEN?
NEE, IK... BESEFTE GEWOON DAT DE TIJD VERSTREEK EN DAT HET STRAKS TE LAAT IS VOOR MIJN PELGRIMAGE.
U BENT ZO WISPELTURIG, SIDI...
...GAAT HET OM EEN VROUW?
NIET ZO BRUTAAL. IK BESLIS ZELF WAT IK WIL. IK ZAL VANDAAG VERTREKKEN, EN DAARMEE UIT... MAAR WAT GEBEURT DAAR?
HOE DURF JE, ABESSINISCHE HOND? JE KUNT NIET ZOMAAR JE PRIJS VERHOGEN. JE HAD ME JE WOORD GEGEVEN.
MIJN PRIJZEN ZIJN NIET VERANDERD. ZEG LIEVER DAT JE ME NIET KUNT BETALEN!
18
JIJ HEBT WEL LEF OM SAAD DE DUIVEL ZO TE BELEDIGEN, MET JE SCHURFTIGE DROMEDARISSEN.
HEREN! STA MIJ TOE DAT IK TUSSENBEIDE KOM.
IK MOET EEN KWESTIE MET MENEER DE DUIVEL BESPREKEN VOORDAT HIJ U AFMAAKT!

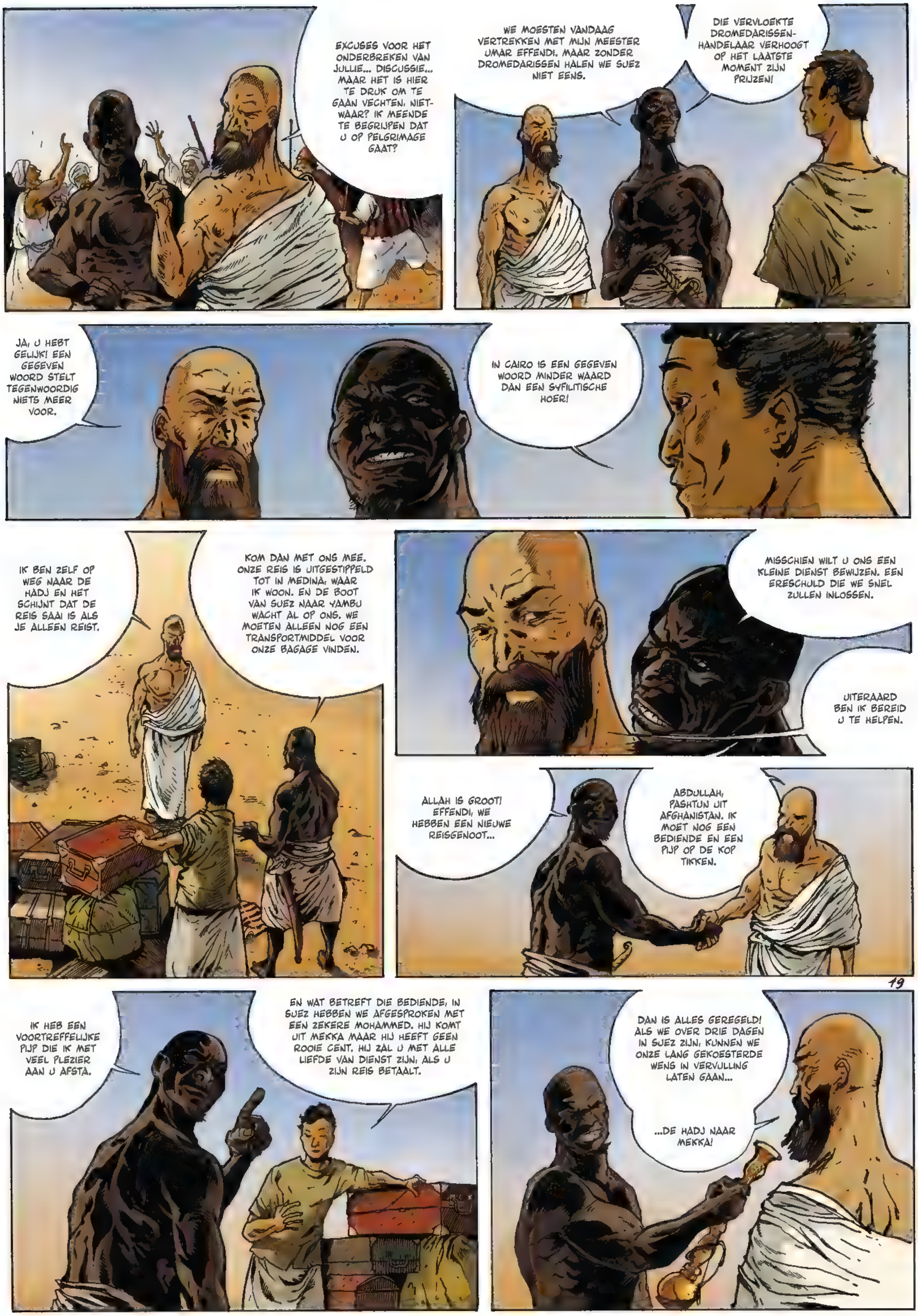

EXCUSES VOOR HET ONDERBREKEN VAN JULLIE... DISCUSSIE... MAAR HET IS HIER TE DRUK OM TE GAAN VECHTEN, NIET-WAAR? IK MEENDE TE BEGRIJPEN DAT U OP PELGRIMAGE GAAT?
WE MOESTEN VANDAAG VERTREKKEN MET MIJN MEESTER UMAR EFFENDI. MAAR ZONDER DROMEDARISSEN HALEN WE SUEZ NIET EENS.
DIE VERVLOEKTE DROMEDARISSEN-HANDELAAR VERHOOGT OP HET LAATSTE MOMENT ZIJN PRIJZEN!
JA, U HEBT GELIJK! EEN GEGEVEN WOORD STELT TEGENWOORDIG NIETS MEER VOOR.
IN CAIRO IS EEN GEGEVEN WOORD MINDER WAARD DAN EEN SYFILITISCHE HOER!
IK BEN ZELF OP WEG NAAR DE HADJ EN HET SCHIJNT DAT DE REIS SAAI IS ALS JE ALLEEN REIST.
KOM DAN MET ONS MEE. ONZE REIS IS UITGESTIPPELD TOT IN MEDINA, WAAR IK WOON. EN DE BOOT VAN SUEZ NAAR YAMBU WACHT AL OP ONS. WE MOETEN ALLEEN NOG EEN TRANSPORTMIDDEL VOOR ONZE BAGAGE VINDEN.
MISSCHIEN WILT U ONS EEN KLEINE DIENST BEWIJZEN. EEN ERESCHULD DIE WE SNEL ZULLEN INLOSSEN.
UITERAARD BEN IK BEREID U TE HELPEN.
ALLAH IS GROOT! EFFENDI, WE HEBBEN EEN NIEUWE REISGENOOT...
ABDULLAH, PASHTUN UIT AFGHANISTAN. IK MOET NOG EEN BEDIENDE EN EEN PIJP OP DE KOP TIKKEN.
19
IK HEB EEN VOORTREFFELIJKE PIJP DIE IK MET VEEL PLEZIER AAN U AFSTA.
EN WAT BETREFT DIE BEDIENDE, IN SUEZ HEBBEN WE AFGESPROKEN MET EEN ZEKERE MOHAMMED. HIJ KOMT UIT MEKKA MAAR HIJ HEEFT GEEN ROOIE CENT. HIJ ZAL U MET ALLE LIEFDE VAN DIENST ZIJN, ALS U ZIJN REIS BETAALT.
DAN IS ALLES GEREGELD! ALS WE OVER DRIE DAGEN IN SUEZ ZIJN, KUNNEN WE ONZE LANG GEKOESTERDE WENS IN VERVULLING LATEN GAAN...
...DE HADJ NAAR MEKKA!

SUEZ, 6 JULI 1853.
ALLAH ZIJ GELOOFD, DE SCHEPEN ZIJN ER NOG.
DE 'VERGULDE DRAAD'! DAT IS ONS SCHIP.
VERGULD? DAT WAS DAN LANG GELEDEN... EN BOVENDIEN IS HET SCHIP AL STAMPVOL!
DIE ACHTERBAKSE KAPITEIN! HIJ HAD ME BELOOFD NIET MEER DAN ZESTIG PERSONEN AAN BOORD TE NEMEN. HET ZIJN ER VEEL MEER...
MAAR IK HEB BETAALD VOOR PLAATSEN OP HET DEK, EN DIE ZAL IK KRIJGEN OOK!
20
JULLIE PLAATS IS BENEDEN!
VOORUIT!

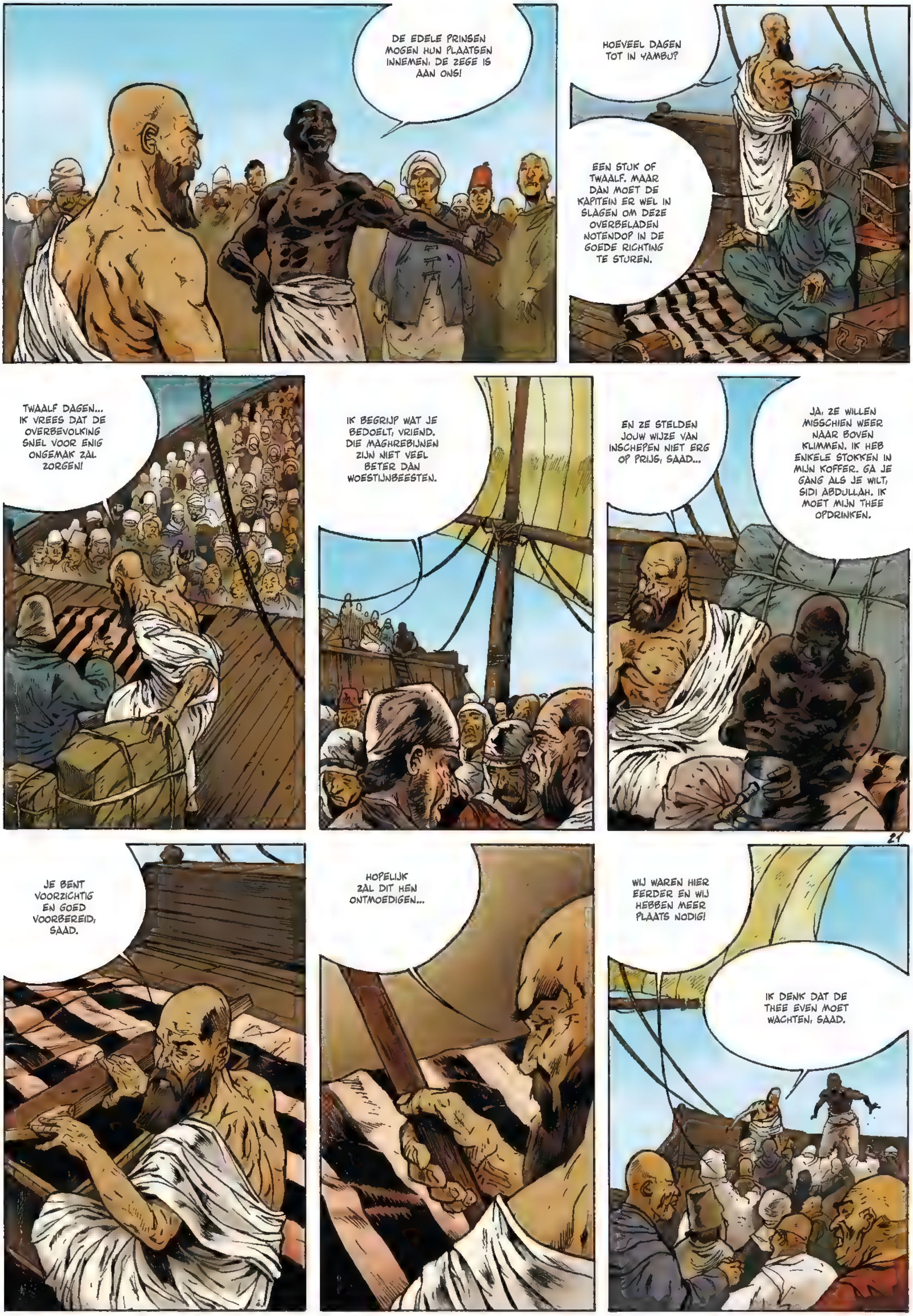
DE EDELE PRINSEN MOGEN HUN PLAATSEN INNEMEN; DE ZEGE IS AAN ONS!
HOEVEEL DAGEN TOT IN YAMBU?
EEN STUK OF TWAALF. MAAR DAN MOET DE KAPITEIN ER WEL IN SLAGEN OM DEZE OVERBELADEN NOTENDOP IN DE GOEDE RICHTING TE STUREN.
TWAALF DAGEN... IK VREES DAT DE OVERBEVOLKING SNEL VOOR ENIG ONGEMAK ZAL ZORGEN!
IK BEGRIJP WAT JE BEDOELT, VRIEND. DIE MAGHREBIJNEN ZIJN NIET VEEL BETER DAN WOESTIJNBEESTEN.
EN ZE STELDEN JOUW WIJZE VAN INSCHEPEN NIET ERG OP PRIJS, SAAD...
JA, ZE WILLEN MISSCHIEN WEER NAAR BOVEN KLIMMEN. IK HEB ENKELE STOKKEN IN MIJN KOFFER. GA JE GANG ALS JE WILT, SIDI ABDULLAH. IK MOET MIJN THEE OPDRINKEN.
21
JE BENT VOORZICHTIG EN GOED VOORBEREID, SAAD.
HOPELIJK ZAL DIT HEN ONTMOEDIGEN...
WIJ WAREN HIER EERDER EN WIJ HEBBEN MEER PLAATS NODIG!
IK DENK DAT DE THEE EVEN MOET WACHTEN, SAAD.

ALS ZOON VAN EEN VREDERECHTER HOOR IK NIET TE VECHTEN.
WELLICHT, MAAR DAN BEN JE STRAKS WIJLEN DE ZOON VAN EEN VREDERECHTER!
UH!
WE GAAN ERAAN! HET ZIJN ER TE VEEL!
HAN
22
SCHURFTIGE HOND, JE PLAATS IS BENEDEN!

KNOC
IN NAAM VAN ALLAH, HOU OP! JULLIE MOGEN HET DEK HEBBEN!
EEN WIJS BESLUIT!
WE ZULLEN NIET MEER AANDRINGEN TIJDENS DEZE REIS.
EN DAN NOEMEN ZE MIJ 'DE DUIVEL'! JIJ BENT NIET ERG ZACHTZINNIG, SIDI.
23
WE ZIJN VERTROKKEN... NU BEGINT ONZE PELGRIMAGE ECHT, VRIENDEN!

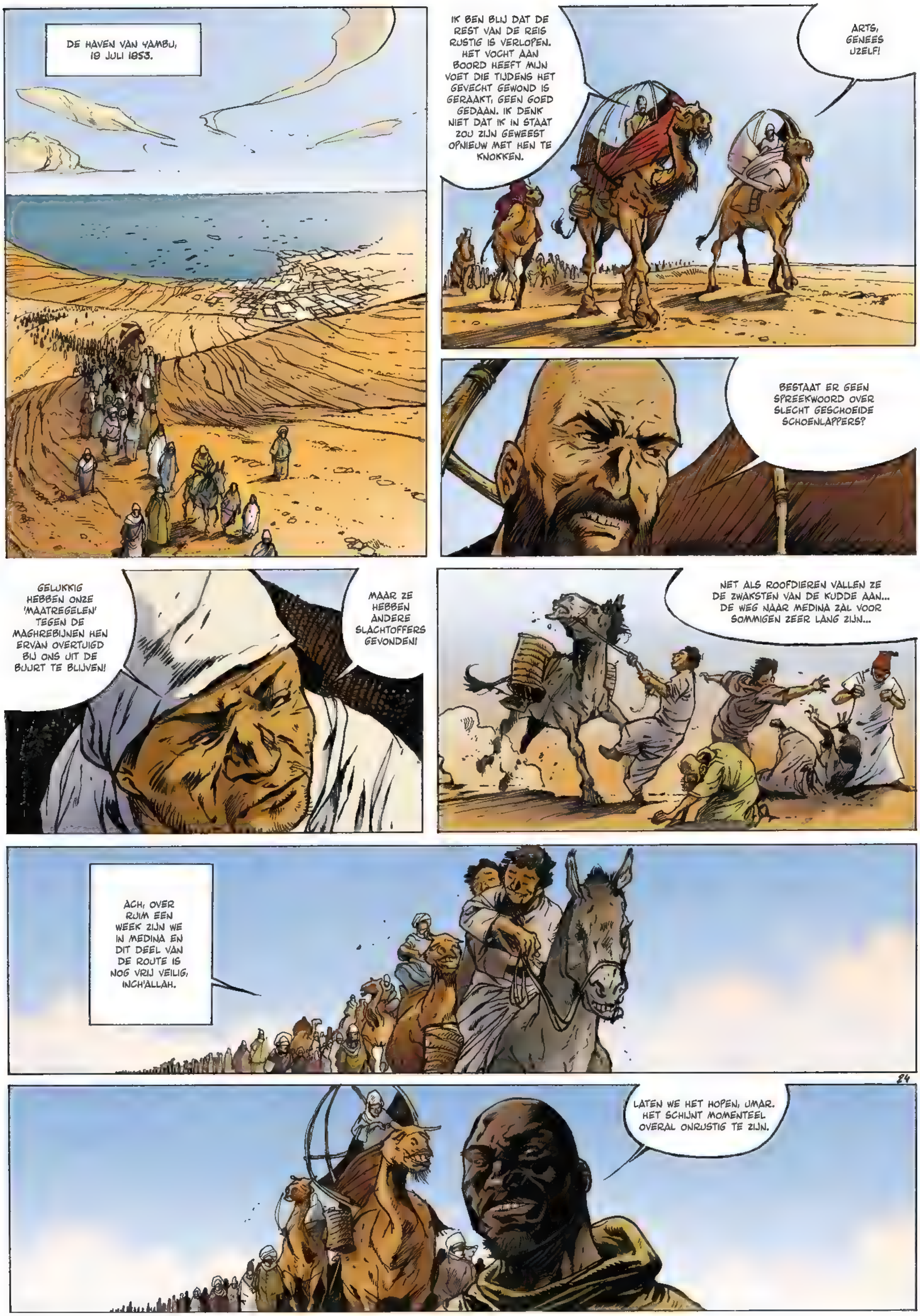
DE HAVEN VAN YAMBU, 18 JULI 1853.
IK BEN BLIJ DAT DE REST VAN DE REIS RUSTIG IS VERLOPEN. HET VOCHT AAN BOORD HEEFT MIJN VOET DIE TIJDENS HET GEVECHT GEWOND IS GERAAKT, GEEN GOED GEDAAN. IK DENK NIET DAT IK IN STAAT ZOU ZIJN GEWEEST OPNIEUW MET HEN TE KNOKKEN.
ARTS, GENEES UZELF!
BESTAAT ER GEEN SPREEKWOORD OVER SLECHT GESCHOEIDE SCHOENLAPPERS?
GELUKKIG HEBBEN ONZE 'MAATREGELEN' TEGEN DE MAGHREBIJNEN HEN ERVAN OVERTUIGD BIJ ONS UIT DE BUURT TE BLIJVEN!
MAAR ZE HEBBEN ANDERE SLACHTOFFERS GEVONDEN!
NET ALS ROOFDIEREN VALLEN ZE DE ZWAKSTEN VAN DE KUDDE AAN... DE WEG NAAR MEDINA ZAL VOOR SOMMIGEN ZEER LANG ZIJN...
ACH, OVER RUIM EEN WEEK ZIJN WE IN MEDINA EN DIT DEEL VAN DE ROUTE IS NOG VRIJ VEILIG, INCH'ALLAH.
LATEN WE HET HOPEN, UMAR. HET SCHIJNT MOMENTEEL OVERAL ONRUSTIG TE ZIJN.

24 JULI 1853.
NOG EEN KARAVAAN DIE ZICH BIJ DE ONZE VOEGT. STRAKS IS ER GEEN PLAATS MEER OP DE WEG!
EENHEID MAAKT MACHT, SIDI ABDULLAH.
WE HEBBEN TOT NU TOE GEEN PROBLEMEN GEHAD!
DAT KLOPT, MAAR JE HOORT NET ALS IK DAT DE GERUCHTEN AANZWELLEN! ER WORDT OVER NIETS ANDERS GEPRAAT DAN OVER DE OORLOGEN IN DE OOSTELIJKE GEBIEDEN.
EN VEEL WOESTIJNROUTES ZIJN ONBRUIKBAAR GEWORDEN DOOR DE PLUNDERAARS.
TOCH HOOP IK DAT IK ERHEEN KAN GAAN!
ZIE ER LIEVER VAN AF. DE OORLOG TUSSEN DE GROTE HAMIDAH- EN HAZAMISTAMMEN LIJKT ONAFWENDBAAR.
ALS DIE UITBREEKT, ZAL HIJ MEEDOGENLOOS ZIJN EN HEBBEN DE PLUNDERAARS VRIJ SPEL. HET GEVAAR LOERT OVERAL.
JA, IK DAT HEB IK GEHOORD.
WE ZIJN MORGEN IN MEDINA. DAAR KUNNEN WE UITRUSTEN VOORDAT WE ONS AAN DE LAATSTE ETAPPE NAAR MEKKA WAGEN.

DE HEILIGE STAD MEDINA, 30 AUGUSTUS 1853.
HET IS ERGER DAN IK DACHT!
DE SULTAN HEEFT DE KLEINE VLIEGENDE KARAVANEN, ZOALS DE ONZE, VERBODEN. DE PLUNDERAARS VALLEN ALLE PELGRIMS AAN EN DE OORLOG TUSSEN DE HAMIDAHS EN DE HAZAMI'S WOEDT DEZE KEER IN ALLE HEVIGHEID.
WORDT DE PELGRIMAGE MOGELIJK AFGEBLAZEN?
AFGEBLAZEN? WAT EEN RARE MOSLIM BEN JIJ! NIETS KAN DE HEILIGE PELGRIMAGE VERHINDEREN.
MAAR ONDER DE HUIDIGE OMSTANDIGHEDEN ZULLEN ALLEEN DE KARAVAAN VAN DE SULTAN EN ZIJN INDRUKWEKKENDE ESCORTE VERTREKKEN.
KUNNEN WE ONS BIJ HEN VOEGEN?
JA, MAAR DAT KOST EEN FLINKE DUIT EN WE MOETEN ONS BOVENDIEN IDENTIFICEREN.
IK HEB AL OVERLEGD MET DE SJEIK MESUD, EEN VAN DE HOOGWAARDIGHEIDSBEKLEDERS VAN DE SULTAN, EN HIJ IS BEREID ONS ONDER TE BRENGEN IN ZIJN GEVOLG.
MAAR INDERDAAD, HET GELD...
DAT DETAIL VALT WEL TE REGELEN...
LATEN WE HEM DAN METEEN OPZOEKEN!
DE SULTAN HEEFT WACHTPOSTEN UITGEZET OM ZICH TE BESCHERMEN TEGEN DE OORLOG EN SPIONNEN TE ONTMOEDIGEN.
SPIONNEN?
HIJ HEEFT DE TSAAR VAN HET NOORDEN GEVRAAGD ZICH TOT DE ISLAM TE BEKEREN, MAAR DEZE WEIGERT. NU DREIGT ER OOK IN HET NOORDEN OORLOG.
26

ALS EEN VAN DE CHRISTENEN VAN DE TSAAR HIER RONDSNUFFELT, KENNEN DE BEWAKERS GEEN GENADE.
EN HETZELFDE GELDT VOOR DE PELGRIMS. WE WILLEN GEEN CHRISTENHONDEN HIER.
JA, DAT IS LOGISCH. WAT EEN SFEER! HET OOSTEN VAN DE RUB AL KHALIWOESTIJN IS DUS MOEILIJK TOEGANKELIJK DOOR DIE OORLOGEN?
DAT IS ZWAK UITGEDRUKT. DOOR DE OORLOGEN EN PLUNDERINGEN ZIJN ALLE WEGEN NAAR MASQAT AFGESLOTEN. ZELFS DE BEDOEÏENEN ZIJN ER NIET VEILIG! MAAR WIE IS ZO GEK OM DOOR DIE WOESTIJN TE REIZEN?
IK NEEM AAN DAT JE GELIJK HEBT.
IK WEET NIET EENS WELKE ROUTE WE VOOR DE PELGRIMAGE KUNNEN NEMEN.
DAT ZULLEN WE SNEL WETEN: DAAR IS SJEIK MESUD.
SJEIK MESUD, DIT ZIJN DE REISGENOTEN OVER WIE IK HET HAD.
JE KOMT MOOI OP TIJD, WANT DE SULTAN HEEFT ZOJUIST BEKENDGEMAAKT DAT DE KARAVAAN MORGEN VERTREKT!
WE ZIJN MET DUIZENDEN EN IK WAARSCHUW JULLIE ALVAST: GEZIEN DE HUIDIGE TOESTAND MOETEN WE VIA DE DERB EL SHARKI GAAN. NOG STEEDS GEÏNTERESSEERD?
DE DERB EL SHARKI?
EEN VERSCHRIKKELIJKE VLAKTE ZONDER EEN DRUPPEL WATER, WAAR NIEMAND ZICH OOIT WAAGT.
NIEMAND?
NEE, WIJ ZIJN VAST EN ZEKER DE EERSTE KARAVAAN IN DECENNIA DIE HEM ZULLEN DOORKRUISEN. HET IS WAANZIN, MAAR DE SULTAN HOOPT ZO DE HINDERLAGEN TE OMZEILEN.
DAT IS DAN GEREGELD. WE GAAN! IK ZAL VOOR MIJN METGEZELLEN BETALEN.
UITSTEKEND. STA MORGENOCHTEND OM VIER UUR HIER GEREED. REGEL DE DETAILS MET MIJN NIEUWE BEDIENDE. HAMID, KOM HIER!

JE LIJKT DEZE WOESTIJN GOED TE KENNEN, SJEIK MESUD.

IK GEEF SLECHTS ANTWOORD OP JE VRAGEN, BESTE ABDULLAH. MAAR JA, IK BEN ZEER VERTROUWD MET DEZE PLEKKEN, HUN NATUUR EN HUN LEGENDEN.
GEWOONLIJK REIZEN DE KARAVANEN TOCH WESTELIJKER?
JAZEKER. DE HITTE HIER IS VERSCHROEIEND. IEDEREEN MIJDT DEZE WEG, HOEWEL HIJ LEGENDARISCH IS, OMDAT HARUN AL-RASHID HEM OOIT HEEFT GENOMEN.
IS KALIEF HARUN AL-RASHID HIER LANGSGEKOMEN?
ZOWAAR IK HET ZEG. AAN HET BEGIN VAN ZIJN REGERING DOORKRUISTE HIJ DE DERB EL SHARKI VIA DE ROUTE DIE WIJ NU VOLGEN.
WIE IS DIE HARUN AL-RASHID?
KOMAAN, SAAD. DE ABASSIDISCHE KALIEF HARUN AL-RASHID, DE GROTE VEROVERAAR, EEN VAN DE HELDEN VAN DE SPROOKJES VAN 'DUIZEND-EN-EEN-NACHT'!
HAHAHA! IK KAN NIET LEZEN, DUS JE SNAPT WEL, IK EN SPROOKJES... MAAR ALS HIJ EEN HELD IS, BEVALT DIE HARUN ME WEL.
LEZEN ZOU ALLEEN MOETEN DIENEN OM DE HEILIGE TEKSTEN EN HET WOORD TE BESTUDEREN EN TE RECITEREN, NIET OM ZULKE VERACHTELIJKE VRAGEN TE STELLEN.
29
ACH KOM, HAMID, EEN BEETJE EERBIED VOOR MIJN GASTEN! DE BESNORDE VADER MAG GERUST VRAGEN STELLEN EN KENNIS VERGAREN. DAT HEEFT NOOIT IEMAND KWAAD GEDAAN.
HIHI... DE BESNORDE VADER... HIHIHI.

DE SCHOOIERS!
HARTELOZE SCHURKEN...
DE SOLDATEN HEBBEN DE PUT INGEPALMD. ZE VRAGEN TWEE RIYAL PER LITER.
WE MOESTEN WEL BETALEN, ANDERS KWAMEN WE OM VAN DE DORST.
REIZIGERS AFZETTEN IS HUN ENIGE MANIER OM HIER TE OVERLEVEN!
BOOM
AH, HET EERSTE KANON. DAT ZIEN WE LATER WEL. IK GA DE DROMEDARISSEN GEREEDMAKEN.
WAT DOE JE DAAR? GEEF HIER!!
JE BENT EEN ORDINAIRE DIEF!
NEE, SIDI. IK WILDE DE DROMEDARISSEN GEREEDMAKEN, IN VERBAND MET HET KANONSCHOT. DIT IS GEVALLEN, IK HEB HET OPGERAAPT.
LEUGENAAR!
BOOM
RUSTIG, VRIEND. HIJ SPREEKT VAST DE WAARHEID!
HAMID HAD GEEN KWAAD IN DE ZIN, OF WEL?
NEE, IK RAAPTE HET ALLEEN MAAR OP...
AKKOORD. WE VERGETEN HET. HET TWEEDE KANONSCHOT HEEFT GEKLONKEN. DE KARAVAAN VERTREKT OVER EEN HALFUUR. LATEN WE HAAST MAKEN.
JA, ZE ZULLEN NIET OP ONS WACHTEN.

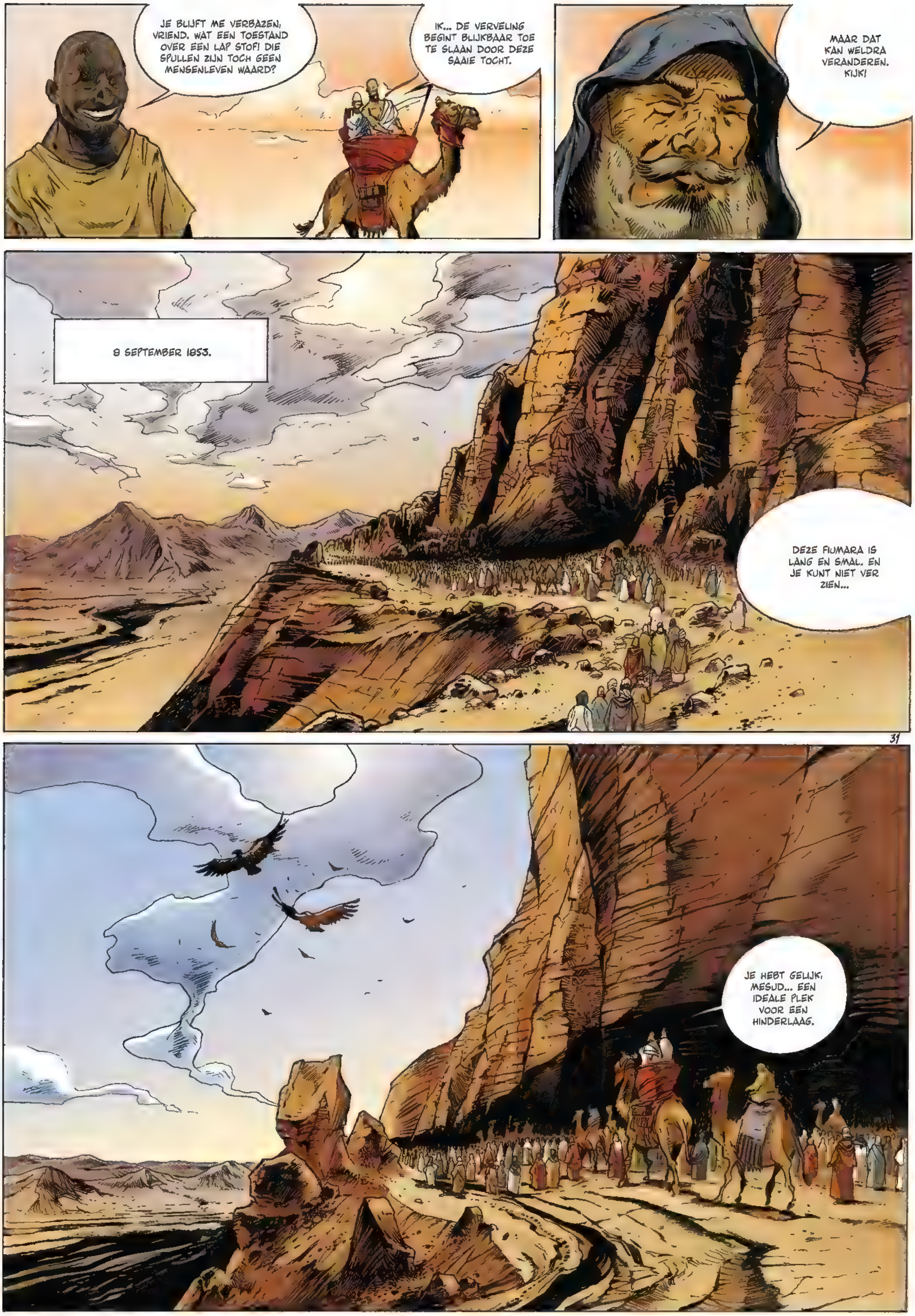
JE BLIJFT ME VERBAZEN, VRIEND. WAT EEN TOESTAND OVER EEN LAP STOF! DIE SPULLEN ZIJN TOCH GEEN MENSENLEVEN WAARD?
IK... DE VERVELING BEGINT BLIJKBAAR TOE TE SLAAN DOOR DEZE SAAIE TOCHT.
MAAR DAT KAN WELDRA VERANDEREN. KIJK!
8 SEPTEMBER 1853.
DEZE FIUMARA IS LANG EN SMAL. EN JE KUNT NIET VER ZIEN...
JE HEBT GELIJK, MESUD... EEN IDEALE PLEK VOOR EEN HINDERLAAG.

VERVLOEKT!
WE WORDEN AANGEVALLEN!
ALAAAARM!
MAAR WAAR VOOR DE DUIVEL ZIJN DE WAHABIETEN VAN DE SULTAN?

WE ZIJN KANSLOOS! ZE ZIJN MET TE VEEL!
BRENG ME IN DAT GEVAL IETS TE ETEN! IK DENK ER NIET AAN OM MET EEN LEGE MAAG TE STERVEN!
DAAR!! DE WAHABIETEN VAN DE SULTAN KOMEN ERAAN! WE ZIJN GERED!
IK WAS NOOIT ZO OP DIE WAHABIETEN GESTELD, MAAR VANDAAG HEBBEN WE ONS LEVEN AAN HEN TE DANKEN.

PFFT, DAT WAS OP HET NIPPERTJE.
IK WIST HET WEL. DRAAI JE OM, VERRADER.
SAAD!
JA, SAAD! EN WAT IS JOUW ECHTE NAAM, CHRISTENHOND?
MAAR IK BEN GEEN...
NOOIT, HOOR JE ME, NOOIT ZOU EEN MOSLIM STAANDE PISSEN. DAT IS ONREIN. IK HAD AL LANG EEN VERMOEDEN, MAAR IK LIET ME DOOR JE INPALMEN.
AKKOORD, HET IS WAAR. IK BEN EEN CHRISTEN. IK HEET RICHARD BURTON. WANNEER WERD JE WANTROUWEN GEWEKT?
TIJDENS HET GEVECHT OP DE BOOT, JE HANTEERDE JE STOK ALS EEN ENGELSE HOUWDEGEN. MAAR LATER TWIJFELDE IK WEER...
JE SPEELT JE ROL VOORTREFFELIJK. JE VERMOMMING IS PERFECT. JE BENT ZELFS BESNEDEN, BRAVO. IK GELOOFDE JE.

ER VERANDERT NIETS, SAAD!
NIETS? IK WEET NIET WAT HET MEEST PIJN DOET: DAT IK JE VOOR MIJN VRIEND HIELD, OF HET BESEF DAT IK HEB OPGETROKKEN MET EEN ONREINE ONGELOVIGE DIE VOOR NIETS RESPECT HEEFT.
IK HEB RESPECT VOOR JOU, SAAD...
JIJ? EEN SMERIGE INDRINGER? WAT KWAM JE DOEN? SPIONEREN? ONZE HEILIGE PLAATSEN BEZOEDELEN?
NEE, INTEGENDEEL. IK KOM OM TE BEGRIJPEN. OM JULLIE PLAATSEN EN RITEN TE ZIEN. IK BEWONDER JULLIE GELOOF, SAAD, JULLIE TOEWIJDING.
JIJ BEWONDERT ONS GELOOF? EN DAT DAN?
HEB JE DE LIGGING VAN ONZE PLAATSEN OPGEMETEN? HEB JE ONZE MOSKEEËN EN ONZE GELOOFSUITINGEN GETEKEND? ALLES WAT ONZE TEKSTEN VERBIEDEN!
IK ZOU JE ALS EEN RAT MOETEN AFMAKEN. MAAR HET IS AAN DE SULTAN OM OVER JOUW LOT TE BESLISSEN.
HIJ ZAL ME LATEN DODEN, DAT WEET JE. JE HOEFT DAT NIET TE DOEN. IK BEN OPRECHT JE VRIEND EN IK BIED MIJN EXCUSES AAN. SAAD... JIJ NIET!
JE WEET DAT IK GELD HEB. IK KAN JE VEEL GEVEN.
BELEDIG ME NIET, EN HAAL JE ONREINE HAND WEG. IK KAN NIET LEZEN, MAAR IK BEN TROUW AAN MIJN GELOOF. IK GA NAAR DE SULTAN.
IK BEGRIJP JE. DOE WAT JE MOET DOEN. MAAR EERST ZAL IK JE DE REST LATEN ZIEN.
DE REST? VERBERG JE NOG MEER DINGEN?
JA, KOM.

IK BEGRIJP JULLIE VERDRIET. HIJ WAS EEN POTIGE KEREL, MAAR SAAD STORTTE ZICH BLINDELINGS IN HET GEVECHT MET DIE ROVERS...
36
WE HEBBEN NIET EENS ZIJN LICHAAM GEVONDEN.
ER WAS GEEN TIJD OM TE ZOEKEN.
DE SULTAN HAD GELIJK DAT HIJ ONS METEEN LIET VERTREKKEN. ER KON ELK MOMENT EEN VOLGENDE AANVAL KOMEN.
MAAR ELKE MOSLIM ZOU DE VOORGESCHREVEN BEGRAFENISRITEN MOETEN KUNNEN ONTVANGEN.
ACH KOM, WEES VERSTANDIG. WE HADDEN ALLEMAAL GEDOOD KUNNEN WORDEN. LEG HET EENS UIT, ABDULLAH. JIJ KENT DE GESCHRIFTEN GOED.
HIJ HEEFT GELIJK. ALLAH IS GROOT, HIJ HERKENT HEN DIE VOOR HEM STRIJDEN.
PRECIES! LATEN WE ONS OP ONZE HADJ CONCENTREREN. DAT IS DE WENS VAN ALLAH!
MAAR IK MOET WEL ZEGGEN DAT 'S NACHTS REIZEN BEHOORLIJK VERMOEIEND IS. IK WIST NIET DAT DE HADJ ZO ZWAAR WAS!
DAT MOET OOK, WANT ANDERS ZOU HIJ NIET ZUIVEREND KUNNEN ZIJN. MAAR IK HEB GOED NIEUWS VOOR JE: KOM OVEREIND EN KIJK!

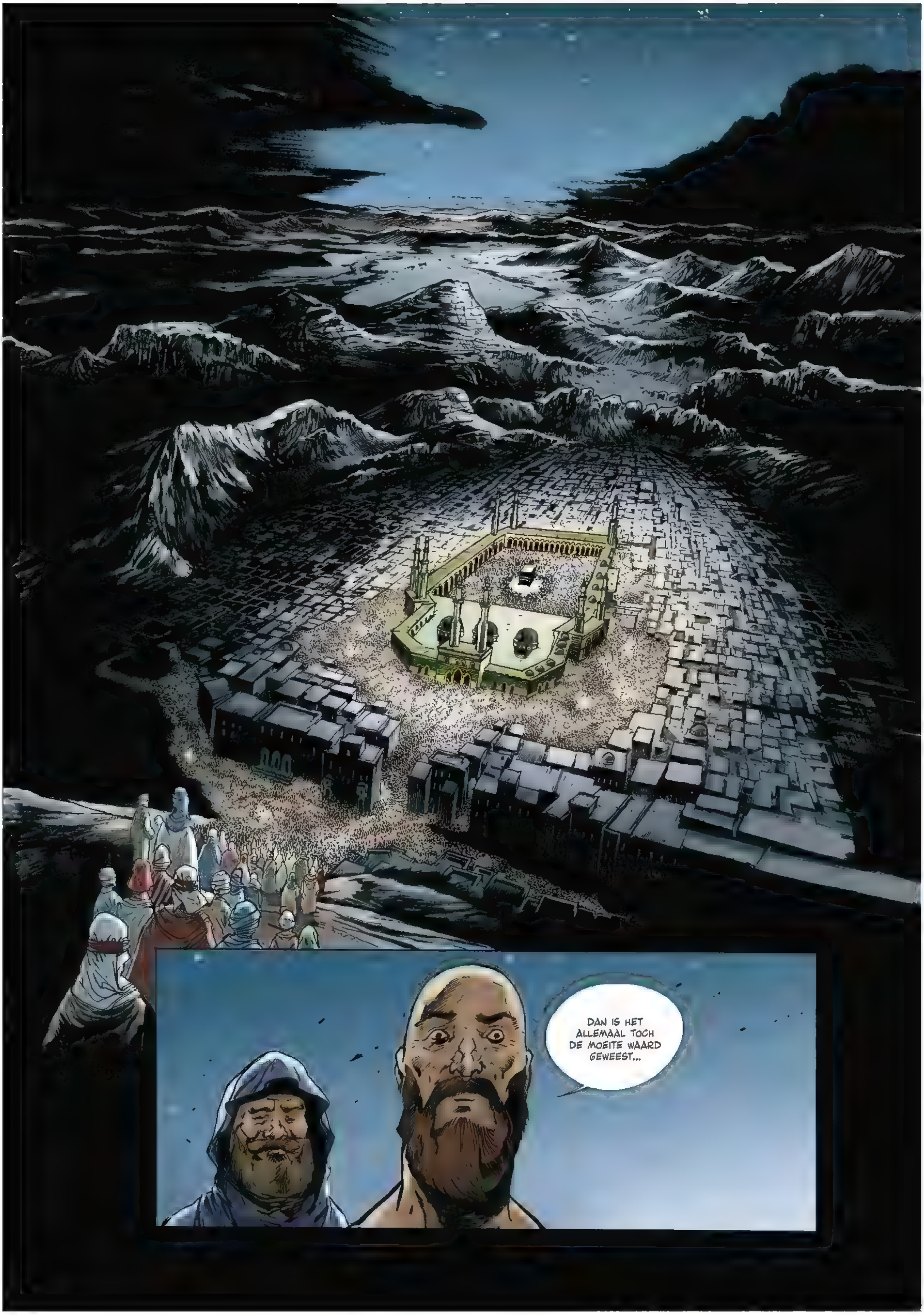
DAN IS HET ALLEMAAL TOCH DE MOEITE WAARD GEWEEST...

MEKKA. DE AL-MASJID AL-HARAM, VOOR DE KAÄBA. 11 SEPTEMBER 1853. EERSTE DAG VAN DE HADJ.
IN NAAM VAN ALLAH, DE ZEER GROTE...
...DE BARMHARTIGE.
NUR! MESUD! DE KAÄBA IS ZO DICHTBIJ, HET IS ONS GELUKT... WACHT OP MIJ...
ER ZIJN ZO VEEL MENSEN. HET LUKT ME NIET...
AANRAKEN... IK MOET HEM AANRAKEN...

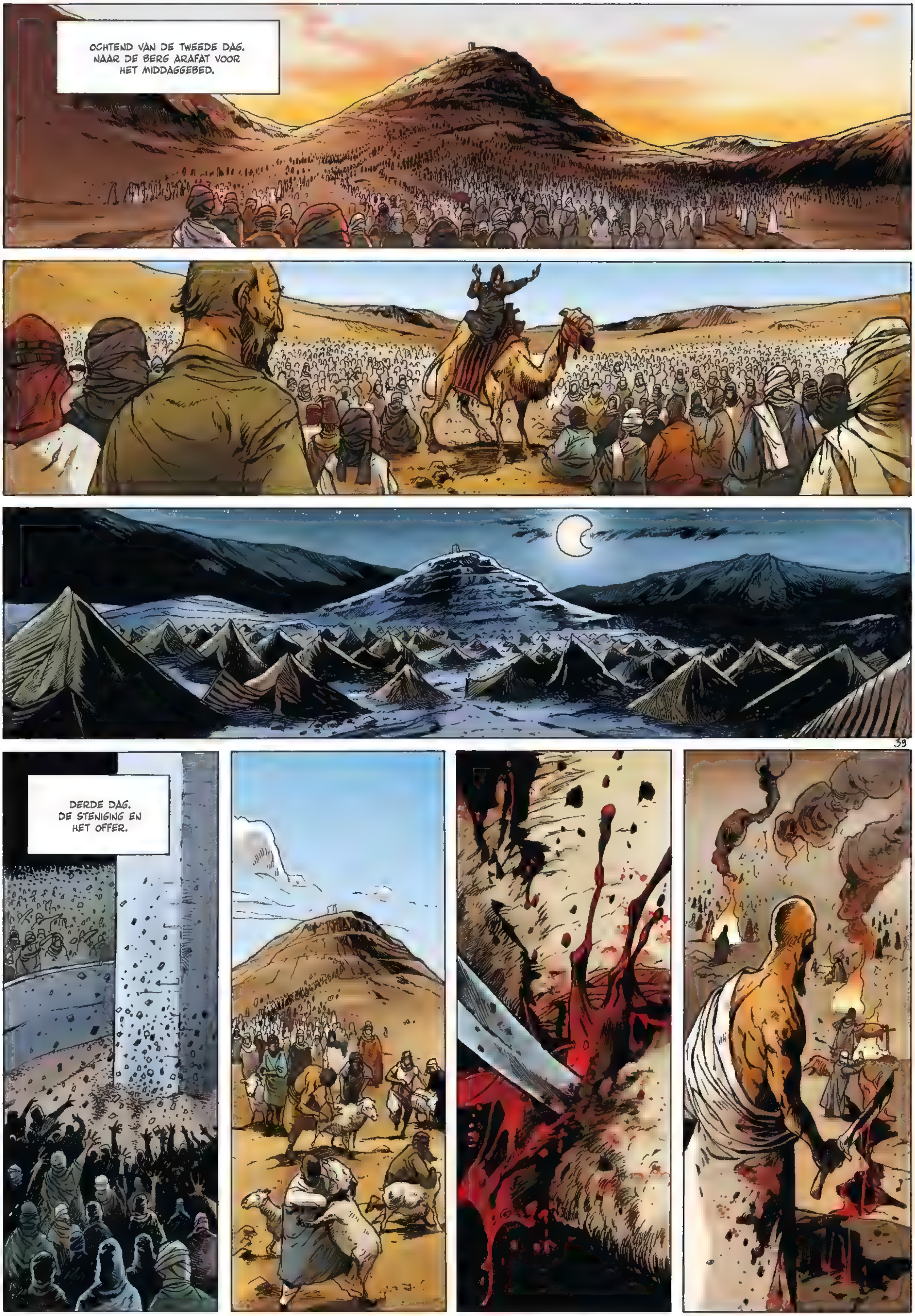

OCHTEND VAN DE TWEEDE DAG. NAAR DE BERG ARAFAT VOOR HET MIDDAGGEBED.
DERDE DAG. DE STENIGING EN HET OFFER.

EN TWINTIG PASSEN MAAKT...
ZES VOET...
MAAR! HIJ IS LEEG!
LAAT IK HIER MAAR NIET TE LANG RONDHANGEN...
HEE!

JIJ! WAT DEED JE OP DE HEILIGE PLEK? HOE DURF JE!?
WAT? IK... GEWOON EVEN RUSTIG EEN KIJKJE GENOMEN, MEER NIET.
ONGELOVIGE! HEILIGSCHENNER!
AL DIE STEEGJES LIJKEN OP ELKAAR...

VOLGENS MIJ GING HIJ HIERHEEN! WE HEBBEN HEM, HET LOOPT DOOD...
PFFFT...
AAH... WAT... JIJ?!?
STIL! JA, IK! AL WEKENLANG HOU IK JE IN DE GATEN EN VOLG IK JE OP DE VOET.
JE ZEGT DAT JE EEN DERWISJ EN EEN PASHTUN BENT, MAAR IK ZAG JE OOK ALS EEN AFGHAANSE ARTS, EEN BLOEDDORSTIGE KRIJGER EN IN NOG DUIZEND ANDERE GEDAANTEN...
HET ENIGE WAT IK NU ZEKER WEET, IS DAT JIJ NIET EEN VAN ONS BENT! JE HEBT ZOJUIST DE ALLERHEILIGSTE PLEK ONTHEILIGD!

MAAR... IK HEB NIET...
MAAK JE GEEN ZORGEN. JE VRIEND LARKING DROEG ME OP OVER JOU TE WAKEN. JE BENT VEEL VERDER GEGAAN DAN HIJ VERWACHTTE. MAAR VANAVOND GING JE TE VER. ZELFS VOOR MIJ. IK GELOOF DAT JE HET NIET KWAAD BEDOELT, MAAR IK KAN NIETS MEER VOOR JE DOEN.
JE HEBT DE ERGSTE HEILIGSCHENNIS BEGAAN. VERLAAT ONVERWIJLD DE STAD. IK GEEF JE DRIE UUR VOORDAT IK ALARM SLA, OM MIJN ZIEL TE REDDEN.
JIJ... JE WAAKTE OVER MIJ. IK DACHT DAT... HOE KAN IK JE BEDANKEN?
JE HOEFT ME NIET TE BEDANKEN. IK LAAT JE VERTREKKEN OM DE HADJ NIET MET EEN SCHANDAAL TE BEZOEDELEN. EN OOK OM JE REISGENOTEN NIET IN GEVAAR TE BRENGEN.
WANT ZO, DOOR ZIJN BARMHARTIGHEID TE TONEN, IS ALLAH GROOT. GA! DE KLOK TIKT.
EN ZO MOEST IK OVERHAAST TERUGKEREN NAAR DJEDDA EN SUEZ... IK HAD MEKKA EERDER VERLATEN DAN GEPLAND, MAAR IK WAS RIJK BELADEN MET TALRIJKE METINGEN EN KOSTBARE INFORMATIE OVER DIE BEFAAMDE HEILIGE PLAATSEN...

DAT WAS HET. AFGEZIEN VAN ENKELE GEVECHTEN MET STRUIKROVERS EN AANVALLEN VAN BUIKPIJN VERLIEP MIJN TERUGREIS ZONDER NOEMENSWAARDIGE INCIDENTEN.
DANK U VOOR DAT GEDETAILLEERDE VERSLAG, KAPITEIN. HET KLOPT DAT DE METINGEN DIE UW REIS HEEFT OPGELEVERD, UITERST BELANGWEKKEND ZIJN GEBLEKEN.
EN WEES ERVAN OVERTUIGD DAT NIEMAND HIER TWIJFELT AAN UW CAPACITEITEN ALS ONTDEKKINGSREIZIGER, NOCH AAN UW TOEWIJDING AAN DIT EDELE VAK. DAT NEEMT NIET WEG, OM TERUG TE KEREN NAAR DE KWESTIE VAN DE NIJL...
JA, HET IS HOOG TIJD OM DAARNAAR TERUG TE KEREN, WANT MET DAT ARABISCHE SPROOKJE HEEFT HIJ ALLEEN ONZE AANDACHT AFGELEID, AFGEZIEN VAN ÉÉN PUNT: MENEER BURTON GAF ZELF TOE DAT HIJ IEMAND HEEFT GEDOOD OM ZICH TE BESCHERMEN. HIJ HEEFT DUS HETZELFDE KUNNEN DOEN MET ONZE BETREURDE SPEKE EN...
GENOEG, DAAR KOMEN WE NIET MEER OP TERUG. DIE BESCHULDIGING IS ONGEGROND EN MAG IN DEZE VERGADERING NIET MEER GEUIT WORDEN! IS DAT DUIDELIJK? WAT BETREFT DIE MOHAMMEDAAN, WEL...
OOOO, MAAR WAT IS HET BELANG VAN ZO'N ZWARTJE IN DE WOESTIJN, MENEER DE VOORZITTER! SIR BURTON IS SOLDAAT VAN HARE MAJESTEIT. HIJ HEEFT ER VAST WEL MEER GEDOOD IN ZIJN CARRIÈRE!
MAAR ALS IK HET GOED BEGRIJP, HEEFT MENEER BURTON DEELGENOMEN AAN HEIDENSE RITEN. DAT MAAKT VAN HEM EEN ONGELOVIGE.
U HEBT DERHALVE HET WARE GELOOF AFGEZWOREN! U BENT DE SCHANDE VAN HET RIJK! DE SCHANDE, MENEER BURTON...
SCHANDE OVER U!
MISS TRENEER, WILT U MIJ ALSTUBLIEFT VOLGEN...
ZE HEEFT GELIJK DAT...
EEN MENS KAN TOCH GEEN TWEE RELIGIES HEBBEN!
ZO BEREIKEN WE NIETS. LAAT DIE VROUW VERTREKKEN, PORTIER. IK SLUIT TROUWENS DE ZITTING. IEDEREEN NAAR BUITEN. VOORUIT, NAAR BUITEN, HET IS AFGELOPEN.
BURTON, U BENT DE GROOTSTE ONTDEKKINGSREIZIGER DIE IK KEN, MAAR OOK DE MEEST ONVERBETERLIJKE ONRUSTSTOKER!

JE HEBT ZE GEHOORD, RICHARD... ZE ERKENNEN JE WERK EN JE WAARDE ALS ONTDEKKINGSREIZIGER... DAT IS TOCH HET ENIGE WAT TELT?
JE KUNT WEER VERTREKKEN EN DIE STOMME DISCUSSIE VOOR EENS EN VOOR ALTIJD BESLECHTEN.
WEER VERTREKKEN? NAAR DE BRONNEN VAN DE NIJL? IK WEET NIET OF IK OOIT NOG OP REIS GA. OF HET DAARHEEN IS, OF ERGENS ANDERS.
ZE HEBBEN ME LEEGGEZOGEN, ISABEL. ZE TREKKEN ALLES IN TWIJFEL. EN ZONDER JOHN... HEEFT HET ALLEMAAL NIET VEEL ZIN MEER.
AH, BURTON! IK BEN NOG NIET KLAAR MET U. IK ZAL ERVOOR ZORGEN DAT DE ROYAL GEOGRAPHICAL SOCIETY U NOOIT MEER STEUNT.
U BENT SLECHTS EEN SCHAAMTELOZE PENNENLIKKER, OLIPHANT. U HEBT GEEN ENKELE INVLOED OP DE ROYAL GEOGRAPHICAL SOCIETY!
KAN ZIJN, MAAR UW SOCIETY HOUDT NIET VAN KETTERS. HET SCHANDAAL DAT DIE BESTE MEVROUW HEEFT ONTKETEND, KOMT MOOI BOVENOP AL DIE ANDERE WAARMEE UW CARRIÈRE DOORSPEKT IS.
45
EN IK ZAL HET ALS MIJN TAAK ZIEN OM HET VUUR AAN TE WAKKEREN. TER NAGEDACHTENIS AAN JOHN HANNING SPEKE...
U WEET DAT IK HEM NIET HEB GEDOOD, ACHTERBAKSE SCHURK!
HIJ WAS ERG GEVOELIG VOOR UW MENING OVER HEM. DAT WIST U. DOOR HEM ZO ONBARMHARTIG AAN TE VALLEN HEBT U HEM TE GRONDE GERICHT.
U BENT VERANTWOORDELIJK VOOR DE DOOD VAN MIJN... MIJN...

* ZIE DE EERSTE DRIE PAGINA'S VAN DEEL 1 'NAAR DE BRONNEN VAN DE NIJL'.

EINDE

CAPTAIN SIR RICHARD FRANCIS

BURTON

Het verhaal van de reis van Richard Burton naar Medina en Mekka, dat in dit album wordt verteld, is gebaseerd op historische feiten, maar het geeft ook de visie van de auteur weer. Dit dossier beschrijft enkele wetenswaardigheden over de expeditie en de historische context ervan. Wie er meer over wil weten, moet niet aarzelen om de boeken uit de bibliografie te raadplegen.

HISTORISCH DOSSIER DOOR CHRISTIAN CLOT

DE REIS NAAR MEKKA

Omdat de heilige steden Mekka en Medina voor de westerlingen verboden waren, oefenden ze een grote aantrekkingskracht op hen uit en gaven ze aanleiding tot de wildste verhalen. Richard Francis Burton, die gefascineerd werd door talen, verboden en uitdagingen, was vastbesloten in het geheim met een pelgrimstocht naar het hart van Arabië te reizen.

CAPTAIN SIR RICHARD FRANCIS BURTON
Portret van Richard Francis Burton door Gianni Dagli Orti.

Foto uit 1889 van het pelgrimskamp in de Minavallei.
Onderaan een tekening door Ali Bey (Domingo Badía y Leblich) van de woestijn van Arafat.

CONTEXT VAN DE EXPEDITIE NAAR MEKKA

De reis van Burton vond plaats in een tijd waarin de islamitische landen en hun religie met argwaan en nieuwsgierigheid werden bekeken. In het westen was de christelijke kerk nog machtig maar verloor langzaamaan haar macht. Hoewel de islam terugging tot de profeet Mohammed (570-632) en dus al heel oud was, was het een intrigerende en spannende religie. Bovendien werden de islamitische landen nog amper door westerlingen bezocht. Wie deze 'afgelegen streken' wist te verkennen, kon bij terugkomst op veel belangstelling rekenen, áls hij tenminste terugkeerde.

In 1850 had het Arabische schiereiland te kampen met veel interne problemen. Sinds Mekka en Medina in 1517 de suprematie van de Ottomaanse kalief erkenden, heerste er een zekere stabiliteit tot aan de stichting van de eerste Saoedische staat in 1744, die zich onstuitbaar uitbreidde over het hele Arabische schiereiland. In 1802 werden de twee heilige steden door de wahabieten veroverd. Maar de Ottomanen sloegen terug. Ze heroverden de steden in 1813 en brachten de Saoedische staat ten val. In 1824 werd een tweede staat gesticht die er niet in slaagde Medina en Mekka te onderwerpen. De steden bleven dus autonoom.

Elders dreigde een 'heilige oorlog' tussen de Ottomaanse sultan en de Russische tsaar. De sultan eiste van Nicolaas I dat hij zich tot de islam bekeerde, maar deze weigerde. Burton schrijft dat hij de moslims in Medina het volgende hoorde zeggen: "Binnenkort heerst Abdul-Medjid over Moskou; daarna zal hij zijn zegerijke leger op alle afgodendienaren van Frankistan afsturen, te beginnen met de Engelsen, de Fransen en de Grieken." Deze Russisch-Ottomaanse crisis leidde enkele maanden later tot de Krimoorlog (1853-1856). Bovendien waren de diverse stammen onderling slaags geraakt. Het centrum van het Arabische schiereiland vormde het toneel van conflicten tussen grote families en was hierdoor gevaarlijk en weinig uitnodigend voor reizigers. Zelfs de pelgrims waren niet altijd veilig voor de plunderende bendes. De hadj (pelgrimage) vond daarom plaats met grote karavanen die bescherming moesten bieden tegen de aanvallen.

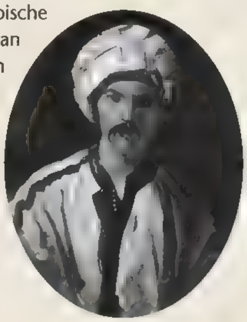

DE HADJ: EEN 'VERPLICHTE' PELGRIMAGE

De hadj is de pelgrimage naar 'het Heilige Huis' in Mekka, die elke moslim, die er rijk en gezond genoeg voor is, minstens één keer in zijn leven moet afleggen. Het is een van de vijf zuilen van de islam, samen met de geloofsbelijdenis ("Er is geen andere god dan Allah en Mohammed is zijn boodschapper"), de rituele gebeden, het geven van aalmoezen (zakat) en het vasten tijdens de ramadan. De hadj moet worden afgelegd tijdens de eerste tien dagen van Dhu-al-Hijjah, de twaalfde maand van de islamitische kalender. Tijdens de hadj leren de pelgrims zielenrust en

zelfbeheersing dankzij de obstakels die ze moeten overwinnen, want de onderneming gaat gepaard met grote uitgaven en een innerlijke strijd tegen honger, dorst, vermoeidheid en heimwee naar de plaats van herkomst, familie en vrienden...
De hadj is alleen geldig als de pelgrims bepaalde, streng voorgeschreven rituelen, de zuilen, uitvoeren.
• De eerste dag moeten de pelgrims hun wens om Mekka te betreden kenbaar maken door een rituele formule drie keer uit te spreken.
• Ze moeten zeven keer rond de Kaäba lopen, vanaf de zwarte steen en tegen de wijzers van de klok in met de Kaäba aan hun linkerhand.
• Daarna volgt de processie tussen de heuvels Safa en Marwah (420 meter door een lange gang naast de moskee).
• Na een bezoek aan de plek Mina (4 km van Mekka) waar de middag-, avond- en ochtendgebeden worden uitgesproken, begeven de pelgrims zich bij zonsopgang opnieuw naar de berg Arafat voor het middag- en het avondgebed van die dag. Ze blijven daar tot zonsondergang. Dit verblijf bij de Arafatberg is de belangrijkste zuil van de pelgrimage.
• Ten slotte wordt het hoofd kaalgeschoren (de vrouwen laten hun haar knippen).
Op de vierde en de vijfde dag vindt het offerfeest bij Mina plaats, waar Abraham zijn zoon Ismaël heen bracht om hem te offeren. Onderweg komen de pelgrims drie zuilen tegen die de drie plekken symboliseren waar Iblis (de duivel) hem probeerde tegen te houden. De pelgrims bekogelen deze zuilen met de kiezelstenen die ze de vorige dag hebben verzameld. Vervolgens wordt een dier geofferd dat de ram symboliseert die Abraham in plaats van zijn zoon offerde.

MEKKA EN MEDINA

Mekka en Medina zijn de heiligste steden van de islam. Ze worden door alle islamitische stromingen erkend, omdat ze een belangrijke rol speelden in het leven van Mohammed. Het eerste schisma, waarbij de islam zich splitste in soennieten en sjiieten, vond pas na de dood van de profeet plaats.

Mekka

Mekka is het spirituele centrum van het religieuze moslimleven. De stad bevindt zich in het huidige Saoedi-Arabië, in de Al-Sarawatbergketen, tussen de Hijaz- en de Asirgebergtes, op 21°25'21"N en 39°49'34"O. Het centrum ligt op 300 meter hoogte. Tijdens hun gebeden wenden de moslims zich naar Mekka, om precies te zijn naar de Kaäba.

Kaarten van de Yamburegio met Mekka (boven) en Medina (onder), getekend door Burton.

Burton in zijn pelgrimskleren.

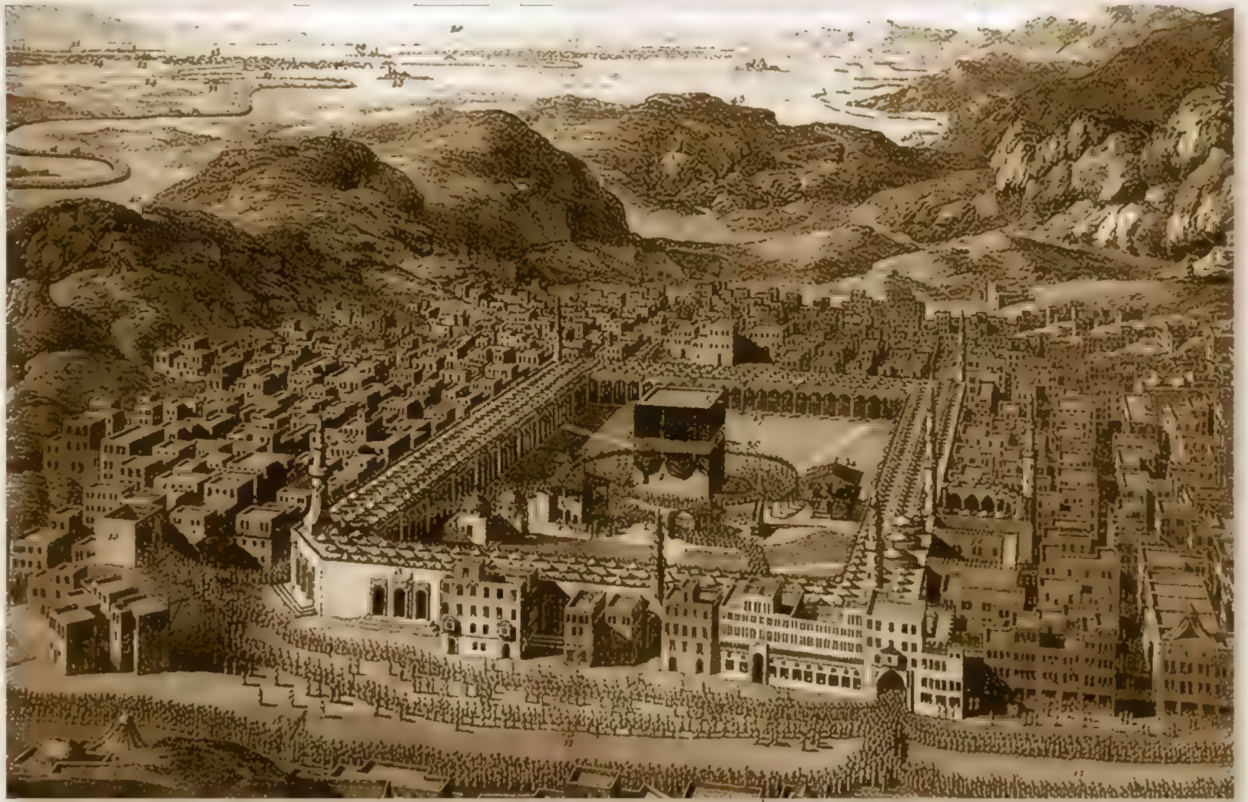

Anonieme tekening van Mekka uit 1850, met de moskee Masjid Al-Haram en de Kaäba in het centrum.

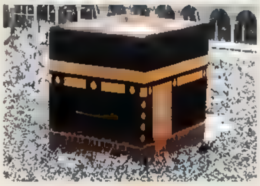

De moskee van de Profeet waarin Mohammed begraven ligt, Medina. Eronder twee foto's van de beroemde Kaäba te Mekka.

De stad wordt voor het eerst in de tweede eeuw vermeld door de Griekse geograaf Ptolemaeus, die hem Makoraba noemt. Hoewel het er zeer heet is, groeide deze plek dankzij zijn ligging op het kruispunt van de wegen naar Afrika, Klein-Azië, Perzië en de kusten van de Golf van Aden uit tot een welvarende bedevaartplaats waar alle religies samenkwamen. Het leven concentreerde zich rond de put Zamzam en de Kaäba. De stad is nauw verbonden met de profeet Mohammed die hier rond 570 werd geboren op de twaalfde van de maand Rabi'-ul-Awwal (20 augustus). Maar hij was niet erg populair bij de 'heidense' bewoners, omdat hij een nieuwe maatschappij wilde vestigen die niet was gebaseerd op clans en bloedverwantschap, maar op een gemeenschap van gelovigen, waar iedereen gelijkwaardig was en waar de sterken de zwakken steunden. Hij zag zich gedwongen Mekka te verlaten en vertrok op 16 juli 622 met zijn metgezellen naar Yathrib (Medina). Deze belangrijke gebeurtenis, de Hidjra, markeert het begin van de islamitische kalender. Na vele oorlogen en een groot aantal bekeringen tot zijn overtuiging keerde Mohammed in 630 terug naar Mekka om de stad van de heidenen te bevrijden.

Tegenwoordig telt Mekka ruim een miljoen inwoners, maar tijdens de hadj vinden bijna 2,5 miljoen pelgrims er onderdak. In de rest van het jaar begeven miljoenen andere pelgrims zich erheen voor de kleine hadj. Dit drukke toerisme brengt de stad welvaart, maar het is ook problematisch om zo veel mensen tegelijk in de krappe vallei te herbergen. In het centrum van de stad bevindt zich de moskee Al-Masjid Al-Haram, de eerste heilige plek van de islam. Er wordt gezegd dat een gebed hier evenveel waard is als honderdduizend gebeden in een andere moskee. In zijn hart staat de Kaäba (of al-Ka'bah in het Arabisch, 'de kubus'), een kubusvormig gebouw van graniet. De Kaäba is dertien meter hoog en heeft zijden van 11,03 m en 12,86 m. Binnenin is hij leeg. Hij zou zijn opgericht door Abraham en diens zoon Ismaël, hoewel sommige moslimtradities de bouw ervan toeschrijven aan Adam zelf. De Kaäba vormde eeuwenlang het middelpunt van alle religies en herbergde talrijke heilige beelden. Mohammed liet ze vernielen, en maakte van de lege ruimte het symbool voor de eenheid van de moslims die één God vereerden, die niet door middel van voorwerpen aanbeden werd. De stad is omringd door diverse heuvels die belangrijk zijn binnen de islam, zoals Arafat, 'de Berg van Genade', waar Adam en Eva na tweehonderd jaar apart geleefd te hebben, weer samen zouden zijn gekomen om Gods vergeving te ontvangen en waar Mohammed in 632 zijn afscheidsrede hield voor de moslims die hem tijdens zijn hadj hadden vergezeld. Het is een cruciale plek voor de pelgrims.

Medina

Medina (al-Madinah al-Munawwarah, de Lichtende Stad) ligt op 615 meter hoogte midden in het Hijazgebergte op 24°28'10"N en 39°36'3"O.

De stad bevindt zich in een van de vruchtbaarste oases van het Hijazgebergte, op 140 kilometer van de Rode Zee en op 340 kilometer (in vogelvlucht) van Mekka. De omringende bergen zorgen voor een koele atmosfeer. Voor de komst van de islam heette de stad Yathrib (of Lathrippa volgens Ptolemaeus). Dit was een belangrijke handelsplaats waar de Aws en de Khazraj, twee Arabische stammen, de dienst uitmaakten. In 622 vluchtten Mohammed en zijn leerlingen naar Yathrib. Volgens sommige bronnen zou hij de stad zelf omgedoopt hebben tot al-Madinah al-Munawwarah. Daar begon het islamitische tijdperk pas echt. Het was de hoofdstad van de eerste moslimstaat (die later naar Damascus verhuisde) en de plek waar de Koran werd geschreven.

Bovendien werd Mohammed begraven in Medina, in de Masjid an-Nabawi (de moskee van de profeet). Om al die redenen is Medina de tweede heilige stad van de islam. Hoewel de pelgrims het niet verplicht zijn, begeven velen van hen die daartoe in staat zijn, zich tijdens de hadj ook naar Medina. Net als Mekka is de stad officieel nog steeds verboden voor niet-moslims.

Verboden voor niet-moslims

Alleen wie moslim is en in het bezit van een visum mag Mekka en Medina betreden. Bekeerlingen moeten ook een 'bewijs van bekering tot de islam' kunnen voorleggen. Om deze regel te kunnen handhaven staan er controleposten langs de toegangswegen tot beide steden. Websites over Saoedi-Arabië vermelden nog steeds dat de schending van deze regel bestraft wordt met gevangenschap of de doodstraf, hoewel het tegenwoordig onwaarschijnlijk is dat een niet-moslim ter dood wordt gebracht.

Welk gevaar liep Burton toen hij deze steden betrad?

In Burtons tijd konden ongelovigen die in een van deze twee steden binnendrongen, de doodstraf krijgen. Als een ongelovige in Medina werd ontmaskerd, werd hem drie keer gevraagd of hij zich wilde bekeren, voordat de doodstraf werd uitgesproken. Dat gebeurde ook in Mekka, waar de kwestie nog gevoeliger lag aangezien dit de ware heilige pelgrimsstad was. Burton was echter van mening dat de autoriteiten hem eerder gevangen zouden zetten en daarna uitwijzen. Hij was vooral bang voor fanatieke extremisten die hem zouden lynchen als hij gegrepen werd. Omdat hij wilde voorkomen dat iemand ooit zou vermoeden dat hij geen moslim was, perfectioneerde hij zijn vermommingen en liet hij zich zelfs in India besnijden om het risico dat hij ontmaskerd werd, tot een minimum te beperken.

Is Burton een heiligschenner?

Tekening die Ali Bey in de Minavallei maakte.

Omdat Burton de religieuze regels van de hadj en het verbod op het bezoeken van de heilige steden overtrad, was hij in strikte zin een heiligschenner. Met zijn vermommingen kon hij een wereld betreden die zowel in geografisch als religieus opzicht niet de zijne was. Hij deed echter niets wat tegen de religie van de profeet inging. Hoewel hij graag provoceerde, waarbij hij ongetwijfeld de dogma's van de diverse religies niet ontzag, werd hij vooral gedreven door een oprechte wens om te leren en te begrijpen. Deze reis werd niet gemaakt door een christen die de islam kwam bezoedelen, schenden of bespotten, maar door een etnoloog, een onderzoeker die met een open blik deze woestijnen wilde bezoeken om kennis te maken met alle aspecten van de hadj. En hoewel zijn verslag de lokale gebruiken soms ironiseert, spreekt er vooral een ware fascinatie uit voor wat hij tijdens zijn rondreis ontdekte.

DE EXPEDITIE VAN RICHARD BURTON

Dit was Burtons eerste echte expeditie. Tot dan toe had hij vooral voor het leger gereisd, naar India en Sindh (in het huidige Pakistan). Daar had hij ruimschoots de kans gehad zijn vermommingen te ontwikkelen. Hij hield er vooral van zich te mengen onder de bevolking, waarvan hij de talen gemakkelijk oppikte. Maar het leger en zijn regels pasten niet helemaal bij hem. Zijn drang naar vrijheid en actie kreeg de overhand. Hij slaagde erin

Het schilderij 'Pelgrims op weg naar Mekka' van Léon Belly, 1861.

DE WESTERLINGEN IN MEKKA VOOR BURTON

Richard Burton was niet de eerste westerling die de heilige steden van de islam betrad. Voor hem had een handvol mensen de reis al gewaagd. Burton verzwijgt dit niet en spreekt erover in zijn boek *Personal Narrative of a Pilgrimage to El-Medinah and Meccah*. Zijn voorgangers hadden zich echter meestal tot de islam bekeerd en hadden daarom het recht om deze heilige plekken te bezoeken.

• **Ludovico de Varthema** (Italië, 1470-1517) – begin zestiende eeuw – Deze schrijver en soldaat uit Bologna had zich tot de islam bekeerd om te vechten in het korps van Mammelukken (een militie in dienst van de kalief van het Ottomaanse Rijk). Als bekeerling maakte hij de pelgrimstocht naar Mekka. Hij wordt beschouwd als de eerste westerling die de heilige stad betrad, maar dat is moeilijk te verifiëren.

• **Joseph Pitts** (UK, 1663-1735?) – 1704 – Toen hij vijftien jaar was, werd deze Brit gevangengenomen door een Algierse piraat die hem als slaaf verkocht aan een officier van de cavalerie. Pitts ontsnapte in 1693 en wist terug te keren naar Engeland waar hij in 1704 *A True and Faithful Account of the Religion and Manners of the Mohammetans* publiceerde. Hij beschrijft al de enorme menigte die zich tijdens de hadj rond de Kaäba verdringt.

• **Domingo Badía y Leblich** (Spanje, 1766-1818) – 1806 – Badía stelde de Spaanse kroon een wetenschappelijke en politieke expeditie naar Afrika voor met onder andere het plan om Marokko te veroveren. Badía liet zich in Londen besnijden en noemde zich Ali Bey, zogenaamd een moslim die afstamde van de profeet Mohammed. Omdat hij geen Arabisch sprak, vertelde hij dat hij in Europa was opgegroeid. Toen zijn missie na enkele maanden op een mislukking was uitgelopen en hij in Marokko de doodstraf moest ontvluchten, reisde hij als pelgrim naar Mekka. Hij keerde terug met de eerste tekeningen van Mekka en omgeving.

• **Ulrich Jasper Seetzen** (Duitsland, 1767-1811) – 1809 – Deze Duitse arts en ontdekkingsreiziger vertrok in 1803 naar het Midden-Oosten. Hij leerde Arabisch en reisde incognito. Hij ging naar Djedda, en vervolgens naar Mekka en Medina. Sommigen denken dat hij in Medina ontmaskerd werd en moest vluchten, maar dit is onwaarschijnlijk, aangezien hij zich als Hag Moses tot de islam had bekeerd.

• **Johann Ludwig Burckhardt** (Zwitserland, 1784-1817) – 1814 – Ongetwijfeld een van de interessantsten. Deze ontdekkingsreiziger doorkruiste jarenlang de Arabische gebieden. Van 1809-1812 verkende hij Syrië en omgeving, waar hij Petra herontdekte. Daarna voer hij de Nijl op, reisde door de Nubische woestijn, stak de Rode Zee over en begaf zich gekleed als pelgrim van Djedda naar Mekka en enkele maanden later naar Medina. Doordat hij vloeiend Arabisch sprak, wist hij het vertrouwen van de plaatselijke bevolking te winnen. Hij verbleef enkele maanden in Mekka en maakte een waardevolle beschrijving van de stad. Voor Burton was Burckhardt een inspirerend voorbeeld, maar hij hoopte "het beter te doen dan hij" met zijn eigen reis.

Misschien hebben ook anderen de reis afgelegd zonder een geschreven verslag ervan na te laten. Wat Burton bijzonder maakt is niet dat hij de eerste was, maar dat zijn beschrijvingen zo gedetailleerd zijn en getuigen van zijn wens om alles grondig te 'documenteren' en op te meten, en dat allemaal tegen de achtergrond van het gevaar ontmaskerd te worden tijdens deze toch al lastige reis.

Hiernaast: Johann Ludwig Burckhardt.

Ambassadeur Burton en zijn vrouw met G. Baker in 1889 te Folkeston.

verlof te krijgen en keerde terug naar Engeland waar hij diverse boeken publiceerde. Vervolgens wist hij de Royal Geographical Society over te halen om zijn gewaagde expeditie te financieren. Hij wilde niet alleen naar Mekka gaan, hij zou Burckhardt overtreffen door van west naar oost het Arabische schiereiland over te steken, van de Rode Zee naar de Perzische Golf, met als einddoel Masqat (Golf van Oman). Een tocht van ruim 2500 kilometer door gebieden waar geen westerling ooit geweest was, dwars door woestijnen waar vaak stammenoorlogen woedden.

Hij wilde vooral het raadsel van het Arabische familieleven doorgronden en hun zeden en gebruiken begrijpen. Hij zou zich voordoen als een van hen en deelnemen aan een van de belangrijkste gebeurtenissen in het leven van een Arabier: de hadj. Terwijl de RGS hem onvoorwaardelijk steunde, weigerde het Indian Army hem de drie jaar extra verlof te geven waar hij om vroeg. Hij had daarom slechts een jaar de tijd, toen hij op 3 april 1853 Londen verliet om via Alexandrië naar Cairo te reizen. Hij verbleef enkele weken in deze twee steden om zijn kennis van het Arabisch en de islam te perfectioneren. Hij gaf zich uit voor een Indiase arts, een soort magiër en fakir. In deze rol kon hij gemakkelijk toegang krijgen tot het dagelijks leven van de bewoners en zelfs tot de verboden vrouwenwereld die Burton altijd zo fascineerde. Later gaf hij zich uit voor een derwisj (een 'arme' moslimgeestelijke, een titel die mensen van allerlei rang aannamen om te reizen). Ook noemde hij zich Shaykh Abdullah, een Pashtun uit Afghanistan, die was geboren in Hindoestan (India) en opgegroeid in Rangoon (Birma). Deze complexe identiteit was een geloofwaardige verklaring voor de fouten die hij zou maken en zijn verre van accentloze Arabisch.

Verandering van plan

Hij begaf zich naar Suez van waaruit hij met de boot *'De Vergulde Draad'* richting Yambu voer: het begin van de voettocht naar Medina. Hij maakte kennis met reisgenoten die hem tijdens de pelgrimage zouden vergezellen, zoals Omar Effendi, kleinzoon van een moefti (rechter) in Medina; Saad de duivel, diens metgezel; sjeik Hamid el Samman uit Medina; de jonge Mohammed uit Mekka. En verder ook Nur, die hij als knecht in dienst nam. Hij aarzelde niet om

iedereen geld te lenen om bij hen in een goed blaadje te komen, opdat ze hem later zouden kunnen helpen. De ene dienst was de andere waard. Toen Burton in de heilige stad Medina aankwam, werden zijn vermoedens bevestigd: er was geen sprake van dat hij de woestijnen zou doorkruisen. Er was te weinig tijd voor en bovendien waagde niemand, zelfs geen bedoeïen, zich in dat gebied waar oorlogen tussen allerlei machtige families woedden. Zelfs de weg tussen Medina en Mekka was gevaarlijk. De sjarif van Mekka verbood de 'vliegende karavaan' te vertrekken, want de bandieten waren "vastbesloten iedereen te onthoofden die door hun bergpassen wilde reizen zonder een exorbitant hoog tolgeld te betalen." Alle pelgrims moesten zich daarom aansluiten bij de grote karavaan van de sultan. Het was de enige manier om hun pelgrimage te voltooien.

De karavaan zou de Darb el Sharki passeren, een verzengende woestijn zonder water. Burton was opgetogen: "Dat verschrikkelijke nieuws [...] vervulde me met vreugde. Geen enkele Europeaan had ooit eerder de befaamde route van Harun al-Rashid (een Abbasidische kalief uit de negende eeuw, held van de verhalen van Duizend-en-een-nacht) door de Nadjdwoestijn gevolgd." De opwinding van de ontdekkingsreiziger kreeg de overhand.

Eindelijk Mekka!

Nadat hij Medina en het graf van de profeet had bezocht, vertrok Burton op 31 augustus 1853 met de karavaan naar Mekka. Burtons verslag van de reis, die tien dagen duurde, is opvallend summier. Afgezien van de beschrijving van de omgeving en de karavaan ("Hij bestond uit zeker zevenduizend personen, te voet, te paard, in een draagstoel of gezeten op de prachtige Syrische dromedarissen...") en een aanval in de bergpas van de Utaybahstam, rept hij er met geen woord over. Deze terughoudendheid was voer voor zijn critici. Burton zou een reisgenoot, die hem ontmaskerd had, hebben gedood om zijn dekmantel niet prijs te geven. Tegen deze beschuldiging heeft de ontdekkingsreiziger zich nooit echt verdedigd. Om de geheimzinnige 'aura' te bewaren, die om hem heen hing en die hem wel beviel? Wellicht ook omdat er een kern van waarheid in zat.

Sommige biografen beweren dat hij betrapt werd toen hij staande urineerde. In de islam is het gebruikelijk om je behoefte hurkend te doen om te voorkomen dat de kleding besmeurd wordt, want het is belangrijk dat het lichaam, de kleding en de plek rein zijn, wanneer iemand gaat bidden. Deze regel geldt nog sterker tijdens de hadj. Het is echter geen strikt voorschrift, en als Burton inderdaad op deze manier ontmaskerd is, zoals we in ons verhaal veronderstellen, moeten er eerder al twijfels tegen hem gerezen zijn. Er is echter geen bewijs dat Burton tijdens zijn reis betrapt is, hoewel hij zich waarschijnlijk wel van zijn

De door Burton afgelegde route.

meetinstrumenten, zoals een chronometer en een sextant, heeft moeten ontdoen.

De karavaan bereikte op 10 september Mekka. Net als in Medina was Burton onder de indruk toen hij de stad betrad, maar hij vergat niet waarom hij daar was: "Toen we weer op onze rijdieren zaten, stak mijn reizigersinstinct opnieuw de kop op: ik begon de stad te schetsen en de informatie die ik vergaarde, te noteren..."

De pelgrims, onder wie ook Burton, begonnen aan de rituelen van de hadj. De nauwgezette Burton telde zijn stappen om de afstanden te meten en beschreef de kleinste details. Hij was opgetogen over zijn ervaringen, zoals toen hij de Kaäba van dichtbij zag: "Van alle gelovigen die huilend de kleden kusten of hun kloppende hart tegen deze steen drukten, was misschien niemand zo ontroerd als de pelgrim uit het noorden [...] Ik moet wel toegeven dat ik

Burton in Arabische kleding, goed bewapend om zich tegen rovers te verdedigen.

me vooral trots en voldaan voelde. Eindelijk was mijn lang gekoesterde wens in vervulling gegaan."

Direct na afloop van de pelgrimage keerde hij via Djedda terug naar Engeland. Ook hier stemt zijn overhaaste vertrek tot nadenken. Waarom heeft hij de heilige stad niet nog gedetailleerder in kaart gebracht, zoals hij zich had voorgenomen? Maar het is ook waar dat Burton een man van de daad was en dat hij wellicht al nieuwe plannen in zijn hoofd had, zoals de reis naar Harrar die hij korte tijd later zou maken.

Een draagstoel gedragen door twee dromedarissen, die soms door de rijksten werd gebruikt om de hadj af te leggen.

RICHARD FRANCIS BURTON

Burton, de ontdekkingsreiziger

(De vroege jaren van het leven van Burton staan beschreven in het dossier van het eerste deel: *Captain Sir Francis Burton, naar de bronnen van de Nijl*)

Na zijn expedities naar Mekka, Harrar, de bronnen van de Nijl of de mormonen hield Burton het ontdekkingsreizen voor gezien. De polemiek rond de bronnen van de Nijl, het 'verraad' van Speke volgens hem en het gebrek aan erkenning door zijn collega's maakten hem moedeloos. Burton zou geen grote expedities meer ondernemen. Zijn vrouw Isabel Arundell (een telg uit een vooraanstaande katholieke familie, opmerkelijk voor iemand die een afkeer van religie had) slaagde er dankzij haar machtige familieleden en enig geïntrigeer in hem tot ambassadeur te laten benoemen, ondanks de vele polemieken die aan hem kleefden. Hij kreeg kleine ambassades zoals Fernando Po, Santos, Damas en Trieste. In deze landen wijdde hij zich aan plezierreisjes en literatuur. Hij schreef talrijke werken, maar begon ook enthousiast te vertalen. En opnieuw kon hij het niet laten om schandalen te veroorzaken, want hij vertaalde erotische teksten die als pornografisch werden beschouwd, een verboden genre in Groot-Brittannië. Hij richtte zelfs een kleine uitgeverij op om enkele van deze teksten te publiceren. Zo verzorgde hij de eerste integrale vertaling van Duizend-en-een-nacht, die nog steeds wordt gelezen, en de Kama Sutra.

Burton overleed op 20 oktober 1890 in Trieste. Direct na zijn dood liet zijn vrouw Isabel een fotograaf komen om haar echtgenoot te vereeuwigen, waarna ze een groot deel van zijn papieren, aantekeningen en alle privédagboeken liet verbranden. Ze beweerde zo de reputatie van haar man te beschermen. Stonden er echt dingen in die geschriften die nog meer schade konden berokkenen aan de reputatie van de man die zich om die reputatie nooit druk had gemaakt? Of wilde de zeer katholieke Isabel Arundell simpelweg de soms al te expliciete teksten van haar man aan de vergetelheid prijsgeven? Niemand zal het ooit weten. Maar alles, of bijna alles, is mogelijk met een man van het kaliber van Richard F. Burton die ooit verklaarde: "Ik heb alles geprobeerd. En zelfs het ergste dat jullie kunnen bedenken, komt nog niet in de buurt van wat ik heb gedaan!"

Het opmerkelijke graf van Burton in Londen: een tombe in de vorm van een Arabische tent met een christelijk kruis en Arabische halve manen.

BIBLIOGRAFIE (OM MEER EROVER TE LEREN EN VERDER TE REIZEN)

Als u dankzij deze strip meer over Richard Francis Burton en zijn reizen wilt weten, kan ik u deze boeken aanraden (zie ook de bibliografie in het eerste deel):

- Richard F. Burton, ***Personal Narrative of a Pilgrimage to El-Medinah and Meccah*** (3 delen), Longham, 1855-56
- Edward Rice, ***Captain Sir Richard Burton:*** *The secret agent who made the pilgrimage to Mecca, discovered the Kama Sutra, and brought the Arabian nights to the West*, Charles Scribner's Sons, 1990
- internet: http://burtoniana.org en http://www.sirrichardfrancisburton.org/

Verantwoording: P50: Gianni Dagli Orticollectie-SGF/DR/Ali Bey-National Heritage Memorial Fund/DR. P51: kaarten: Richard Francis Burtoncollectie-RGS/DR. P52: DR. P53: Ali Bey-National Heritage Memorial Fund/Leon Belly-RMN-Grand Palais (Musée d'Orsay). P54: DR/G.N. Miller. P55: C. Clot naar R.F. Burton-RGS/Albert Letchford-Richmond upon Thames Borough Art Collection. P56: Richard Burton-RGS/C. Clot.

Schutbladen: BNF/Johannes Blaeu, 1662. Afbeelding uit de Atlas Major.

Dit is een uitgave van Ballon Media.

© 2013 - Ballon Media nv, België
www.ballonmedia.com
Voor de oorspronkelijke uitgave:
Captain Sir Richard Francis Burton – Le voyage à la Mecque
Christian Clot – Alex Nicolavitch – Lionel Marty
Editions Glénat
© GLENAT EDITIONS 2013
All rights reserved

Ballon Media nv
F. Rooseveltplaats 12, B-2060 Antwerpen
Alle rechten voorbehouden

ISBN: 978-94-9168-401-2
Depotnummer: D/2013/13075/02
Vertaling: BOOM!, Wingene
Lettering: Studio Peter de Raaf
Eerste druk
Gedrukt in de EU